

BK1
H33

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000339808

32
73

Lehr- und Übungsbuch
für den
mathematischen Unterricht
an höheren Schulen

von

Prof. Dr. W. Reinhardt †, Dr. N. Mannheimer, Dr. M. Z
Dr. Sch. Hofmann, Prof. S. Detlefs

Ausgabe A

zum Gebrauch an höheren Knabenschulen

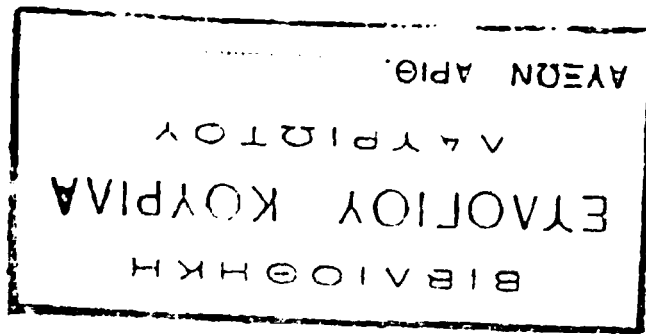
Frankfurt am Main
Verlag von Moritz Diesterweg

1925

Apd. 20. 141. 494

ETËHEM HAXHIADEMI

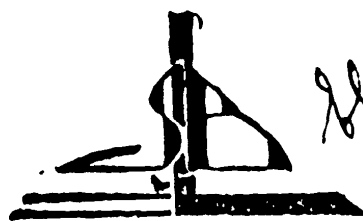
SKENDER BEU

Tragedi me pesë akte

*Shprehës së Tij
bullogj. Korille's
Për Nuytin e udarim
Stebun Gaultias*

Shkruan. 25. VI. 1937

Tiranë, 1935

SHTËPIJA BOTONJËSE «KRISTO LUARASI»

V E T Ë T:

SKËNDERBEU

DONIKA

HAMZAI

MOISIU

ZANFINA

URANI

Scena është në Krujë, në pallatin e Skënderbeut.

PARATHANËZË E KËNDONJËSVE
E RASHTRORËVE SHQIPTARE

Këtë rradhë këndonjësvet të ndershëm të për-
rashtrorj një tragedi tjetër, subjekti i të cilës asht
heroi i ynë kombëtar Skënderbeu; themë e ma-
rrun prej historis s' onë më të këthjellët.

Në tragedit e mija të maparëshme më tepër
më ka tërhekun landa në vetëvehte se sá themat
kombëtare. Me «Ulisin» e «Akilin» kam dashun
të thur dy tragedi me dy kryetrimat e epopevet
homerike Odysen e Iliada. Me «Aleksandrin» e «Pi-
rron» dy tragedi qi të kenë për protagonistia dy
kreshnikë të historis s' onë përpara Krishtit, ndon-
se për ta dyshohet vërtetësija Shqiptare. Këtë he-
rë, tyke e ditun se popullit t' onë i pëlqejnë the-
mat kombëtare, paraqis tragedin «Skënderbeu»
me protagonist heron t' onë kombëtar.

Landën e kësaj tragedije do t' a kallxojmë
me pak fjalë:

Ahere kúr Turqit kishin pushtuë gjithë siuj-
dhesën e Ballkanit dhe i kërrcnohesh rrezik i
math Shqipnis dhe kúr gjithë shpresat e Euro-
pës së Krishtene ishin varun vetëm ke Shqipnija
e ke krahu i Skënderbeut kundrejt rrezikut të
Turqvet, Moisiu, kushërini i Skënderbeut dhe ge-
nerali më i mirë i 'tij, trathtoi atdhen e vet dhe
iku në prehnin e Sulltanit.

Shkaqet e trathtis së Moisiut si mbas doku-
mentavet historike ishin këto: nakari kundrejt
Skënderbeut për famën qi fitonte për ditë, lakmi-
ja për t' u bërë mbret i Shqipnis dhe kallximet qi
i fuste për ditë e shogja Zanfina, mbassi kjo e

urrente Skënderben për shkak se ky e ndau prej burrit të parë Karol Muzakë Topis për t' i dhënë të motrën për grue Mamicën.

Këto shkage pra e shtynë më në funt Moisin jo vetëm të trathtojë atdhen e vet, por të vinjë më vonë dhe si komandant i ushtris turke për të luftuë me Skënderben.

Në luftën qi u bënë afër Dibrës së poshtme ushtria turke u thyë e u prish. Moisiu, mbassi kishte frikë të shkonte prap në Turqi dhe i munduëm prej vetëdijës, u këthyë përsëri në Shqipëri dhe i ra ndër kambë Skënderbeut për t' i falë fajin e math qi bëni. Ç' do t' jetër mbret kundrejt një trathtije të tillë do t' a dënonte pa mëshirë Moisin, por Skënderbeu tepër shpirtmath u mallëngjyë prej 'tij dhe e ngriti me durët e vela e e puthi në ballë tyke ja dhanë prap gradën qi pat më përpara.

Ndërsa Moisiu luftonte kundër Skënderbeut, Zanfina e shoqja e 'tij përpiqesh gjithnji me intriga qi t' i mbushi mendjen dhe Hamzait për t' a trathtuë t' ungjin Skënderben.

Zanfina u përpog pa pushuë për të ja arrimun qëllimit, por vetëm se kur iu mbush mendja Hamzait për të trathtuë t' ungjin, burri i Zanfinës Moisiu u këthye nga Turqija dhe erdhi e i ra ndër kambë Skënderbeut. Prë Moisiu u penduë dhe Hamzai e filloi trathtin.

Nga ky dëshprim ahëre Zanfina marrohet dhe therë vehten me thikë.

Kjo asht me pak fjalë landa e kësaj tragedije.

Gjinokastër, 1 Maj 1935

AKT' I PARË

SCENË E PARË

HAMZAI, ZANFINA

HAMZAI

Urdhno, princeshë e prekun prej idhnís,
Se tash vjen dhe mbretnesha e Shqipnis.
Mjaft hana u përtrin për rrotull dheut
Dhe s'të kam pa n'pallat të Skënderbeut;
Prandaj dhe sot s'ke ardh' pa ndonji shkak
Dhe për këtë gjâ dyshim nuk kam as pak.
E prá më thuëj se ç'pikëllim i rí
Të pruni ktu, dëshir' ku nuk ke ti.

ZANFINA

O ti shkëndi e vetme dhe me vlerë
E princit qi ndrroi jet' si kallogjerë,
Gëzohem qi e paç këtë fat të bardhë
Ty të takoj, mbassi për ty kam ardhë.
Vetëm me ty çmallohem prej vetiut:
N'fëtyrën tande shoh të Moisiut.
Dhe helmin t'im të math kúr s'e duroj,
Me shok' të 'tij të luftës e largoj,
Se turpin qi më la po e pagujë,
O princ, un ditëzeza ktu në Krujë.,
Për muë nashti kan' perënduë lumnitë;
Mallkuë qoftë ora qi më nxuërr në dritë!

HAMZAI

Nga fjalët t' uëja prekem me pa hirë,
Se gjendjen tande e kuptoj fort mirë.
Mbi gjith' rreziqet qi na kan' rrethuë,
Dhe ky mjerim i ri nashti u shtuë.
Me ikjen e t' yt shoqi guximtár,
Ka ran' në zi krejt populli shqiptár,
Se te ay gjith' shpresat e atdheut
Qen' varun, o princesh', mbas Skënderbeut.
Por ylli i shpëtimit për gjithmonë
Ka perënduë, si duket, për vend t' onë.

ZANFINA

Dhe dari sá e t' fortit asht e drejta,
Barbari do t' sundoj' në dit të shpejta.
Nuk e dënoj aq tepër Moisin,
Pse iku mbshehtëzi dhe la Shqipnín,
Por pse me të pabesët u bashkuë,
Qi hanzën e përgjakshme duën me vuë
Mbi kishat t' ona t' shenjta, ku bekohen
T' krishtenët nga mëkatat qi t' largohen.
Ky faj i math muë mendjen m' trubullon,
Por për atdhën kujdeset kush e gzon.

HAMZAI

Nuk më pëlqen të flaç në kët' mënyrë,
Princesh', se ç' do shqiptar e ka detyrë
Për vend të vet gati të jet' për or'
Me vdek', se ndryshe quhet tradhëtor.
Jo veç Sulltani• i tërbuëm s' lejohet
Të shkeli tokat t' ona, por s' durohet
As shpata e krishtenit t' huëj t' kalojë

Mbi viset t'ona dhe mbi na t'sundojë.
Me popuj t'perëndimit bashkfetarë
Na jemi, por si komb jemi shqiptarë.

ZANFINA

Nga buzët e një princi këto fjalë
Un nuk pandehja se kishin me dalë.
Atdheu qi më përmend kúr ka nevojë,
Të mjervet duhet gjaku t' u kullojë,
Por princat dhe fisnikët e gëzojnë
Dhe porsi pron të prindve e trashgojnë.
E ti kërkón të vdesish për atdhén
Qi t' rrij' Donika n'fron me Skënderbén?
O princ, mendohu mos puno së koti,
Se n' dejet t' uëja rrjeth gjak Kastrioti.
Me ç' shoh ty vetëm emni princ të mbeti,
Mbassi krahinën tande t' a muër mbreti;
Dhe ti më duket fare s'po kujtohe,
Se rob i thjesht' nga gjindja numurohe.
E prá me ç' shpres' ti rrin a nuk më thuë,
Kurse yt ungj nashti mâ u martuë
Dhe munt t' a lindi shpejt një trashgimtár,
Qi t' siguroj' mâ von' fronin shqiptar?
Mendohu pak dhe bahu mâ i gjallë;
Kush nuk fiton me t' mir', fiton me pallë.

HAMZAI

Asht e vërtet', princesh'; klu jam me ty,
Se muë im ungj të drejtën m'ka rrëmbyë.
Kúr ikëm na prej Adrianopoje,
Më tha se mbas atij do t' a trashgoje
Un fronin e Shqipnis po t' mbes' e lirë,
Se të martohesh vet' nuk kish dëshirë.

Kështu më tha ahëre qi t'më bindi,
por tash si u martuë Jhe djal do t'lindi.
E veç me kte pastaj ay s'mjaftoi,
Por dhe çka paç nën urdhën m'i pushtoi.
Kto un i shoh fort mir'; por për kët' faj
Të tij a duhet edhe na pastaj
T'harrojm' detyrat t'ona si Shqiptar
Dhe shtegun çel' t'i lam' Turkut barbar?
T'a lam' Shqipnin e dashme të mjeruëme
T'sundohet nga atá me fe t'gabueëme?
Sot dhe fshatari qi nuk ka shtëpi
Për vend të vet dëshron të bahet fli.
Nuk sheh se nuk ka mbetë as një banór,
Qi burrin tand të mos e quëj trathtór?

ZANFINA

Kte e besoj; për dit' para shtëpis
M'thërrësin: "posht trathtori i Shqipnis".
Por duhet na qi quhemi fisnikë
Prej popullit të vogël t'kemi frikë?
T'im shoqi rrugën e trathtis ja rfeu,
Mprojtës' i krishtenimit Skënderbeu.
Ay mâ parë e pat harruë atdhën
Dhe turk qe bâ, sa pat ndërruë dhe fën.
Pra Moisiu të banj' gjâ tjetër s'diti
Përveçse veprën e t'yt ungj përsriti.

HAMZAI

Ate dobsija e t'im gjysh e çoi
Qëkur qe foshnje n' Adrianopoj'
Bashk' me t'im at dhe me vëllaznit t'jerë,
Qi vdiqën n' burgje dhe si kallogjerë.

Dhe pse Sulltanit pastaj i shërbeu,
Trathtor nuk munt t' thërritet Skënderbeu,
Se me ushtri t' anmikut mâ von' s' erdhi
Bashkkombasvet të vet gjakun t' u derdhi.
Ndonse Sulltani mjaft e adhuronte,
Për vend të vet detyra e shtrëngonte
Dhe pa mendumun gradë edhë stoli
U arratis dhe erdhi në Shqipni.

ZANFINA.

Me fjalët, princ, qi fole s' më kënaqe,
Se në Shqipni e prun' të t' jera shkaqe.
Nuk erdhi ktu se pati tepër mallë,
Por kishte frik' se nuk e lishin t' gjallë.
Ndonse me na nuk erdhi të luftoj',
Por shpatën mbi krishten' të t' jerë e lshoi.
Rrëmuoj ndër lufta bani; kisha doq
Dhe mâ shum' se sa Turku u përpoq.
Qysh? Me t' vërtet' kujton se për atdhen
E shtyni malli t' iki Skënderbën
Nga çerdhja e Sulltanit? Deri sá
e pati punën mir' me 'të s'iu ndá.
Luftoi për te me mbretna të Krishten'
Dhe famë i dha barbarit në krejt dhén.
Si kundra 'tij Sulltanin e kallxuën
Të t' jer' dhe jetën në rrezik ja vuën,
Ahere prej andej muër arratin
Dhe erdhi ktu qi të shpëtoj' Shqipnin.

HAMZAI

Vërtet ashtu qe shkaku kryesor
I ikjes së atij, por sot theror.
Po bahët për vend t' vet dhe e liroi

Nga një fuqi e madhe që shkretoi
Gjith' shtetet më të mëdha se në t' Ballkanit.
Kush t' jetër trim i ndejt për ball Sulltanit
Veç ungjit t' im me disa shok' me vlerë
Tyke dërrmuë me tufa jeniçerë?
Veç krahut t' Skënderbeut i detyrohet
Lirija që shijojm' dhe kjo s' mohohet.

ZANFINA

Me gjith' mend flet, o princ, a s' i beson
Ti vet' kto fjalët që më kuvendôn?
Pse ndejt kaq koh' dhe për Turqin luftoi,
Kurse Sulltani vllaznit i helmoi?
Si s' pyëti ky një her' për vllaznit kurr
Dhe kurr pat ardh' në moshë e që bënë burr?
Yt at idhnuë për të helmuëmit n' burg
U fut në manastiret porsi murg
E ky për t' i shpaguë as pak s' mendonte,
Por vende t' huëja për Turqin pushtonte.
Nëqoftse me Sulltanin sot lufton,
Kunorën që i falët siguron
Dhe gjaku i Shqiptarit derdhet kot
Për t' i ardh' keq edhe të madhit Zot.
Që Turku vjen të gjithve u fut frikën
E fronin e gëzon bashk' me Donikën.

HAMZAI

Princesh', më preke më në helm të vjetër.
Prandaj të nisim një bisedim t' jetër,
Fort mirë un i kuptoj këto që thue,
Por në koh' t' rrezikut s' duhen më u kujtuë.
Pra pse im ungj' i ka këto të meta,

A duhet vendet t'ona t'i lam' t' shkreta?
A asht mâ mir' t'i bindem një Shqiptari
Me faj a po t'i bindem një barbari?
Im ungj asht trim dhe di si të luftojë
E sot për të Shqipnija ka nevojë.
Për mprojtje t' Krishtenimit dhe t' atdheut,
Na duhet që t'i bindam Skënderbeut.
Me një an' dëshirat t'ona t'i lam' sot,
Se na shpërblehen prej të madhit Zot.

ZANFINA

O princ, dhe Turku kurr Shqipnën pushtoi
Të drejtat e fisnikve i pranoi,
Krahinat e të parve ndën zotnim
Ç' do princi n' hije t' vet ja la trashëgim,
Aq tepër lavdin t'on' nuk e rrëmbëu
Sa kushërin' i gjakut Skënderbeu.
Kurr paska ardh' veç vegjëlin të mprojtë
Edhë traditat t'ona t'i shkretëtojë,
Ahere ç'far' ndryshimi nga barbari
Ka ky që numurohet fis shqiptari?

HAMZAI

Ç' të bëjm, princess' ? Detyra na shtrëngon
T'i bindemi atij që na sundon.
Dhe Moisiu që në rradh' të parë
Mbi gjith' fatozat e kombit shqiptarë
Dhe që aq tepër nga të gjith' nderohesh
Nuk duhesh me t' pabeset të bashkohesh.
Mbassi nga vendet t'ona t' shkojë anmiku
Dhe si të na largohet krejt rreziku,
Ahere kto gabime ja shikojmë

Dhe për të drejtat t'ona munt t'luftojmë;
Por sot qi kemi kët'rrezik në kryë,
Për një qëllim na duhet m'u mbërthyë.

ZANFINA

Jo, jo, se kurrë të drejtën m'a pushton,
T'bashkohem me anmikun m'detyron.
Dhe n'asht se nderin Moisiu e fiku,
Pse shkoi n'Turqi e jo ke Venediku.

HAMZAI

Mos u rrëmbe, princesh', se dhomës s'onë
Pallat i Skënderbeut të gjithë i thonë
E duhet t'ruhemi pak dhe nga frika.
Ja, po afrohet ktu pran'nesh Donika.

SCENË E DYTË

DONIKA, HAMZAI, ZANFINA.

DONIKA

Zanfina ktu? Ky asht një ças i rrallë!
Princesh', të shihja kam pas'tepër mallë,
Por shkuën kaq dit dhe ti na humbe fare.

ZANFINA

Mjerimet më larguën, mbretnesh' bujare.
Kurrë zemra e njeriut nuk asht e qetë,
Detyrën e harron qi duhet t'ketë.
Më duket se gënjen ay qi thotë
Se e shijon si duhet këtë botë.
Njeriu krijohet t'vuëj deri sá rron
Dhe qetësohet kurrë dheu e mbëlon.

DONIKA

Zanfinë e ime, mos fol fjal' të kota.
Kaq dëshpërim të paska sjell ty bota?
Kür flet ti kshtu, ahere ç' do të banjë
I vorfni qi nuk ka as buk' të hajë?

ZANFINA

I vorfni, o mbretnesh'? Oh, sá zili
E kam ate mâ shum' se ç' do njeri,
Qi vehten e shikon në lurnni t' madhe!
Ay punon gjith' ditën ndër livadhe
Dhe n' mbramje i gëzuë n' shtëpi këthehet
E n' brohoritje t' foshjevet dëfrehet.
Në se urija ndonj' her' do t' a shtypi,
S'asht turp për te të dali e të lypi.
Kaq asht mundim' i 'tij dhe s'ka t' mendojë,
Si ju se cili luftën e fitoi;
As frik' nuk ka se mos ngel pa kunor',
As nuk rrëmbehet sâ t' a quëjn trathtor,
Si Moisin dhe kshtu kalon i qetë
Tyke shijumun botën me t'vërtetë;
Por ju, mbretnesh', qi stoli t' madhe keni,
Nji gas të till'si t' vorfnit nuk e gjeni.

DONIKA

Kto fjal' prej mendje t' madhe jan', Zanfinë;
Vërtet për t a pas' ndezë asht vegjëlinë.
Gjithkush kujton se un rroj në lumni,
Si gruëja e sunduësit në Shqipni,
Por un jam mâ fatzeza nga gjith' grát,
Sa gjumi nuk më ze as ditë as nat'.
Gjithnji në mendje m' shkon fat' i atdheut

Edhë rreziku kundrejt Skënderbeut.—
Hamza, nga shesh'i luftës erth njeri,
Për t'na kallxumun ndonji lajm të ri?

HAMZAI

Po t'kishte ardh'ndokush do t'jau kish thanë,
E nalt'mbretnesh'. në breng për t'mos ju lanë.
Sa her'qi me anmikun u takuë
Për t'mprojtun vendin mbreti ka fituë.

DONIKA

Ah, kto, Hamza, jan'krehje ngushllimi,
Porse kët'rradhë aq shpejt s'mbaron luftimi.
Beteja nuk po bahet si mâ par',
Mbassi lufton shqiptari me shqiptar.
Të lutem shih një her'se mos na gjeshë
Ndonii t'ardhun nga lufta.

HAMZAI

_____ Po, mbretneshë.

SCENË E TRETË

DONIKA, ZANFINA

DONIKA

Zanfinë o motra e ime, s'kam dyshim
Për dashunin kundrejt personit t'im,
E shoh qi mjaft m'nderon porsi mbretneshë,
Prandaj dhe un dëshroj afër t'më jeshë;
Dhe mbassi ikën dit e sot t'shikoj,
Ty zemrën t'ime hapët duë t'a zbloj,
Rreziqet i kupton qi na rrethojnë

Dhe egërsinat qi duën t'na shkretojnë,
E prá më thuëj se ç'qe ky fat i zi,
Qi erth mbi kokat t'ona përsëri?

ZANFINA

Mbretnesh'. se ç'doni t'thoni s'ju kuptoj.

DONIKA

Sa t'mos kuptohem, Zanfin', s'bisedoj.
Duë t'them se po çuditem qysh yt shoq,
Qi aq mâ par'për vendin u përpoq,
Të shkojë e të bashkohet me anmikun
Për t'i madhuë atdheut të vet rrezikun!
Ay qi qe nga shtyllat e Shqipnis,
Të kthehet n'an'të bishavet t'Asís?
Ky asht një turp i math më duket muë,
Qi dhe me shekuj nuk ka m'u harruë.

ZANFINA

Mbretnesh', nuk quhet bujarí mbretnore
Përpara një fatkeqje këso dore
Të sillí edhë plagët t'ja cënoní.
Ju me m'turpnuë mâ tepër ndoshta doni?
Fajin e burrit t'im un e kuptoj
Dhe mâ shum'se ç'do t'jetër e dënoj,
Ahere pse, mbretnesh', me m'a kujtuë?
A mos me dashjen t'eme u shkaktuë?
S'duë Moisin t'a lehtësoj as pak,
Por ç'do veprim mâ parë e ka një shkak.

DONIKA

M'beso, Zanfin', se fare s'paç qëllime
Dhe desha t'flisje si me motrën t'ime.
Nuk kam dëshir', njeri të zemëroj,

As fatkeqsín e t'jetrit t'a ngacmoj.
Por mbassi Skënderbeu si mbret për her,
Gjith'trimavet fisnikë u ka bâ ndër,
Nuk ngjante t'ishte mâ në funt shpërblimi:
T'kalonte në Turqi ay mâ trimi.
Kte duë t'a them si motër, në m'kupton;
Por kush i fisshëm sillet e pësòn.

ZANFINA

Mbretneshë e madhe, me qi tash filloni
Nga ngjarja e tristuëshme t'bisedoni,
Ahere m'epni lej'muë për një ças
Si çashtjen e gjykoj lirisht të flas.
Me fisnikri të madhe ç'do banorë
I famshmi mbret i jonë e ka përdorë.
Këte e them dhe e besoj dhe vetë,
Qi asht mâ tepër se sa e vërtetë,
Por me shtëpit princore, me ç'kam kqyrë,
Nuk ngjan', mbretnesh', të jet'sjell'n'at'mënyrë.
Traditat e stërgjyshve s'ua ka lanë
Atyne për t'a bâ mbretnin mâ t'gjanë,
Krahinat ndën zotnim ua muër prej dore
Dhe u rrëmbeu të drejtën shekullore.
Kujtoni se nuk ka fisnik të marrë,
Qi bashk'me trumën t'bahet atdhetarë.
Atdhen fisniku e don t'a urdhnojë
Dhe veç për këtë qëllim del të luftojë.
E drejta qi ka pas'po t'i këputet,
Për t'a marr'prap dhe te anmiku futet.
Fisniku don të rroj gjithnji me vlerë
Dhe nuk thjeshtohet si banorët t'jerë.
Kët'gjâ prá mbreti ngjante t'a kuptonte

Përpara se fisnikët t'i thjeshtonte,
Se n'vend qi të shëroj një plag' të vjetër,
Fillon të çilet pastaj një plag' t'jetër.
Vërtet se nuk ngjan' t'kemi shtet mbi shtet,
Por koha edhe rasti duhen gjet.
Un kuvendoj si mbas mendimit t' im;
Më falni prá, mbretnesh; në kam gabim.

DONIKA

Kto fjal' t' papritme qen' për muë, Zanfin;
Guxim' i yt t' a kapërxen fuqin.
Veprimet e sunduësit s' e besojë
Qi ti kaq me sy t' lik do t' i vështroje.
E prá më thuëj se ç'far' të keqje pa
Prej mbretit t' vet qi iku dhe e la
Yt shoq i ngutshëm n'kohën e rrezikut
Tyke u fut në prehnin e anmikut?
Un di qi n'hije të Gjergj Kastriotit,
Lirija u këthye dhe feja e Zotit.

ZANFINA

Mâ gjat' pse m'shtyni, o mbretnesh' fallume,
Të përsëriten plagët e kaluëme?
E din' të gjith' se Moisiu ka vuëjt
Lirin e bjeshkvet t' ona tyke rujt'
Edhe ahëre kúr s' pat ardhun ende,
Ay qi i gëzon sot këtë vende.
Por për kto fli nga mbreti si shpërblim
Iu muër dhe Dibra qi e pat n' zotnim.
Kur një fisnikut don t' i marrsh fuqin,
Edhe ay e humb besnikërin.

DONIKA

Nashti kuptoj se me kto fjal' qi thuë,
Me mendjen e t' yt shoqi je bashkuë.

Dhe me kët' rast as fare s' u idhnova,
Kúr zemrën tande t' mbyllët t'a kuptova.
Lirija shumë e madhe nuk pëlqehet,
Se prej të voglit grushti të dëfthehet.
E kúr i vogli t' madhit i kërrcnohet,
Me gjak fuqija duhet të kallxohet.
Mâ nalt nga t' gjitha duhet t' jetë atdheu;
I aft' t' a rregullojë asht Skënderbeu.

SCENË E KATËRTË

HAMZAI, DONIKA, ZANFINA

HAMZAI

E udhës asht për burrin në betejë
Të gjindet, se atje duket i denjë.
Mbretëshë e madhe, bani një mëkatë
m ungj qi muë më la këtú me gratë,

DONIKA

Të tilla fjal' përse i thuë, Hamza,
A mos nga lufta kemi gjâ të ra?
Prá tyke pritun mos më len të vuëj.
Nëqoftëse jasht ndëgjove gjâ më thuëj.
Beteja e përgjakshme si mbaroi
Dhe kush an' Marsit çmimin ja fitoi?

HAMZAI

Ende nuk dihet gjâ me siguri,
Mbassi nga shesh i luftës s' erth njeri,
Por thuhet se shqiptari kërrdin bani.
Sikur më ra në vesh se kthen Urani,

I çuëm prej Skënderbeut nga Oroniku,
Ku dendun tendat i ka ngreh anmiku.
E kúr të sosi ky në çaste t' pakta,
Ahere do të kemi lajme t' sakta.
Me gjith' këte muë më përmba durimi,
Sepse për her' ke na ka qen' fitimi.

DONIKA

Veç mali, o Hamza, nuk munt të tundet;
Fatozi qi fiton gjithnji dhe mundet.
Në ball të luftës gjindet Kastrioti,
Por trim kush u treguë rrall vdiq nga Zoti;
Prandaj dhe helmin nuk e ndij pa shkak,
Kúr fluturon në vende t' lyë me gjak.
Asht i rrëmbyëshëm edhe mjaft krenár;
Mbi gjith' kreshnikët don me qenë i par'.
Kúr kto më shkojn' në mendje shpirti m' ikën,
Ndonse mbretnesha s' duhet t' a ket' frikën.

HAMZAI

Mbretnesh' nji her' pastaj gruë luftëtari,
Ke ju të jet' trimnija ma së pari.
Dhe t' huëjit deri sá s' i jemi bindun,
Për luft' shqiptarin nana e ka lindun.
Për luft' ka le edhe për luft' do t' vdesi,
Me shpat në dorë anmikun do t' a presi.
Dhe kur t' i derdhet gjaku t' mos vajtohet,
Porse me kang' trimnije të mbëlohet.
E prá, mbretnesh', shlirohu prej idhnis;
Ç' do gjâ qi t' ngjaj' të jet' për ndër t' Shqipnis.

ZANFINA

Kështú do t' fliste zemra e ç' do t' riu;
Kështu më thosh për her' dhe Moisiu,

Por të qëndruëshëm nuk e la nakari,
Se vlerën po për mend e humb shqiptari.
T' uroj, Hamza, për këtë fjal' të flakta;
Me këtë gjallni shpresojm' në dit të pakta.

HAMZAI

Dhe un shpresoj, princesh', se do t' mundohem,
Qi biri i Reposit t' numurohem,
Të cilin e shkretoi aq shumë Sulltani.
Por ç' shoh? Mbretnesh., ja erth dhe kont Urani.

SCENË E PESTË

URANI, HAMZAI, DONIKA, ZANFINA.

DONIKA

Urdhno, o kont, besnik i Skënderbeut;
Përpjekjet t' uëja famë i dhanë atdheut.
Prej gojës keni nxjerr' veç sihariqe;
Më thuëj prá si shkoi lufta n' ato brigje.

URANI

Ju përshëndes me përulsi më par',
Mbretneshë e madhe e kombit shqiptar.
Nga Oroniku ika me shpejti
Për t' ju gëzumun me këtë lajm të ri,
Se si gjithmonë ashsu edhe ksaj here
U mund prej nesh ushtria jeniçere.

DONIKA.

Mâ t' bukur lajm nuk kishje si m' kallxoje,
O kont besnik qi mjalt lëshon prej goje.

E me kaq fjal' nuk duhet të mjaftojsh,
Por rrjedhjen e betejës duë t' kallxojsh.
Kush u treguë nga trimat t' on' me gisht
Dhe si luftoi ushtria përgjithnisht.

URANI.

Dhe n'kët' betejë ashtu si kurdoherë,
Fatozi mbret u duk përnibi të t'jerë,
Por pas atij dhe Zaharija Gropa,
Me shekuj do t'përmendet nga Europa.
Porsa për ball dy ushtrit qen' rradhitun
Nji jeniçer vigan dha nji t'bërtitun
Edhë me krenari gjaksore ftonte
Prej nesh ate mâ trimin të luftonte.
Ahere Zaharija nuk duroi;
Për dyluftim lej' mbretit i kërkoi.
Si s'pati kundrështim i dul për ballë
Dhe krisi ndeshja në midis me pallë.
Të dy furishëm shpatat i kryqsuën,
Por kolt u trembën edhé i rrëxuën.
Prap ngrihen dhe si marrin shpatat n'dorë,
E nisin rishtas luftën si kambzorë.
Me vrull përpiqen shpatat e xixillojnë,
Porse kët' rradh' nga durët u shpëtojnë.
Ahere Zaharija si rrëfé
I turret turkut dhe e lshon për dhé;
I rras pastaj me vrull nji shqelm në fyt
Dhe jetën ja grabit tyke e mbyt.
Kjo shembëll dëshpëroi anmikun fare,
Se po burrnisht luftoi ç'do trum' shqiptare.

HAMZAI.

Lavdime past nga t' gjith' na Zaharija;
Lavdimet ja këndoft dhe krejt ushtria.

Në fat të luftës dhe në fat t' fitimit,
Ndhmon guximi i atij mâ trimit.
Deri sa t' linden burra si Urani,
Në vendet t' ona nuk shkel kurr Sulltani.

ZANFINA.

Trimnija asht për muë nji fjalë n' erë;
Me fat i dobt duket trim me vlerë.
Por dhe mâ trimit fati kur s' i shkon,
Edhé i dobt luftën ja fiton.

Fund' i aktit të parë

AKT' I DYTË

SCENË E PARË

DONIKA, URANI.

DONIKA.

Bisedën e mâparshme dëshiroj,
O kont, edhë mâ tepër t'a vijoj.
Nuk pata rast të pyës edhë mâ gjanë,
Mbassi Zanfina po na rrinte pranë.
E prá m'kallxo pak dhe për Moisin,
Se si luftoi e si e la ushtrín.
Si iku n'funt trathtori i pabesë,
Qi krahat i këtheu atdheut dhe fesë
Dhe me Sulltanin e tërbuëm u poq,
Qi i vuë flakën vendit dhe e doq.

URANI.

Mbretneshë, ay ju them un pik' së parit
Nji turp të math gjithmonë i la shqiptarit,
Së prej të vegjlish nuk na erth trathtijë,
Por prej nji mâ fisnikut nga gjinija
Dhe qi rradhitesh ndër kreshnik' të parë,
Me t'cilët mbahet lavdi kombëtarë.
Prá ndonse t'a kujtojsh asht e tristuëshme
Nji tradhëti të till' të pabesuëshme,
Mbassi Madhnija e Juëj po dëshironi,
Un do t'kallxoj sikundër m'urdhënoni.
Porsa pat ranë i vdek prej Zaharis

Ay qi qe mâ trimi i Turqís,
Ushtrija e anmikut u frikuë
Edhë guxim s' i mbeti për t'luftuë.
Ahere Moisiu në shesh dul' vetë
Dhe për t' i dhanë ushtarvet shpirt e jetë,
Qi n'funt fitimin të sigurt' t'a ken',
Në dyluftim e thirri Skënderben.
Me sy të gjakshëm sa s'asht pamun kúrr
At'çast dul' mbreti dhe atij iu turr
E me gjith' lutjet t'ona nuk ndalohesh,
Se s' desh para trathtorit të turpnohesh.
Kur Moisiu e pa qi po vraponte
Me pallën Kastrioti t'a coptonte
E shkumb' nga goja qiste nga zemrimi
Dhe uturinte kah po ecte trimi,
Ahere mâ s' qëndroi aty i ligu,
Por pa pik'turpi sheshin la dhe iku.
Të gjith' shqiptarët zun' t'a qeshnin mrapa,
Kur ecte i frikuëm me t'lehta hapa.

DONIKA

Rrëfim i çudshëm asht sá nuk besohet
Dhe prej zemrimit zjarri muë më shtohet.
Të dali Moisiu e të kërkojë
Me mbretin qi e rriti të luftojë?
Ah, turp qi shembëll ka m' u marrë për herë;
Trathti e till' s' ka ndodh' ndër kombet t'jerë!
Në shekuj t' ardhun sá her' do t' kujtohet,
Emni i Moisiut do të mallkohet.
Mâ s' duhet t' rroj n' mbretni të Skënderbeut,
Se s' falet kurr trathtori i atdheut!

URANI

Mbretnesh', njeriu me mas'duhet t'lavdohet,
Se vler'shum'po t'i epet zê krenohet.
Dhe Moisiut ja rritëm vet'lakmín;
E ngritëm nalt'për t'rrezikuë Shqipnín.
Nuk duhet tepër me e rrit'shqihtarín,
Së bashk'me famën i shton dhe nakarin.
Ay ahere ç'do gjâ do t'kërkojë,
Sa dhe për fron të shtetit do t'lakmojë,
I tillë asht Moisiu nji provë e gjallë;
Prá t'kemi herat t'jera syt në ballë.

DONIKA

Në kët'mendím bashkohem un me ty,
O kont i ndritshëm, se ke mjaft arsyë
Dhe porsí burr i vuëjtun kuvendon,
Mirpo Zanfina tjetër lloj mendon.
Ajo të drejtë i ep të shoqit t'sajë
Dhe për trathtin qi bani don t'a lajë,
Se Moisiut shërbimet qi dëfteu
S'i qenkan aq çëmuë nga Skënderbeu,
Por dhe traditat trashguë prej të parve,
I qenkan marr'prej mbretit të Shqiptarvë.

URANI

Kto fjal'të dohta jan'kush t'i përdori
Dhe ndryshe s'ka si flet nji grue trathtori.
Mbas mendjes s'ime Moisiu qe lanë
Sí mbret i dyt'; ç'dëshronte mâ m'i dhanë?
As nji nga komandantat e ushtrís
Nuk u nderuë prej mbretit të Shqipnís,
Sa Moisiu, qi kët'rrezik do t'binte.
Ç'kërkonte mâ? Dhe fronin krejt t'ja linte?

Nderimi pa kufi atë e çoi
T'i uli vehtes vlerën dhe t'trathtoj'.

DONIKA

E deshí fati, kont, qi dhe kët'rradhë
Të dilni prap ju po me faqe t'bardhë,
Sepse mâ tepër nuk do të durohesh
Zanfina, si mbretnesh'po t'kunorzohesh.
Ajò në shkall'të nalta don të ngrihet,
Por me të tilla mjete nuk arrihet.
Prá le t'a qaj' nashti vehten me lot
Për humbjen qi i pat i shoqi sot.
Vetëm, o kont, muë shpirtin m'a brengosi,
Pse mbreti ktu deri nashti nuk sosi.

URANI

Shpresoj se nuk do t'qellet për t'u kthyë
Dhe Shpëtimtarin t'a shihni me sy,
Qi në betej'me Turqit bani rrmujë.
Ay me krejt ushtrín munt t'kthej'në Krujë,
Prandaj t'gatitemi na asht nevojë,
Se nuk besoj mâ tepër të vonojë.
Pritja të jetë e madhe mbas mendimit
T'im, se liruësi vjen i Krishtenimit
Dhe trimi mâ i math qi rron në botë.
Nji her'të shohim dhe Hamzai ç'na thotë.

SCENË E DYTË

HAMZAI, DONIKA, URANI

DONIKA

Hamza, si herat t'jera nuk po vjen;
A mos për ardhje t'mbrelit na dëften?

Vonesa orën e këthen në muej'
Prej padurimit. Prá ç'ndëgjove thuëj.

HAMZAI

Mbretnesh', fitimi n'popull ka bâ bujë
Dhe mbretin me gëzim e presin n'Krujë.
Mbassi edhë një her'shpëtoi atdheu,
Të gjith'thërrsin „rroftë Skënderbeu“.
Në fest'të madhe asht ndriçue qyteti;
Për pak këthehet me ushtrinë dhe mbreti.

DONIKA

Hamza, ti fjal'të mallëngjyshme flet,
Por na pa përgatitje kemi mbet.
S'dhashë urdhën ende mbi fortes'të venë
Flamurët me shqiponjat në dy krenë.
As kam rregllue gjâ t'jetër në pallat
Për t'a gostit'si duhet ungjin tat.
Por ç'shoh? Fëtyr'e jote po dëften
Sikur një helm i mbrendshëm të mbërthen?
Hamza, ç'të ngjajti thuëj, se dëshiroj
Gëzimin t'im me ty un t'a pjestoj.

HAMZAI

Hamzai mbretneshës s'din gjâ t'i mbëshefi
Edhë gas ndin ksaj dite qi ja ndjefti.

DONIKA

Ah, jo, Hamza; fëtyra të trathton
Qi ti diçka në zemër e mbëlton.
Në mes t'gëzimit helm nuk duë të ketë,
Prandaj m'a thuëj muë shkakun e vërtetë.
Dëshir'kam dhe kureshtje të marr vesh
Zanfina ç'thot', me t'cilën piqe shpesh.

Nuk kam dyshim se kundër nesh kúr flet,
Përgjigjjen qi kërkon ke për t'i gjet.

HAMZAI

Mbretnesh', Zanfina s' munt të çeli gojë
Dhe kundër jush me muë të bisedojë.
Nji gjâ të till' ju s' duhet t'a besoni,
Nëqoftse muë për nipin t'uëj m'shikoni.
Dhe pse te un afrohet ndonji herë,
Ajò vajton thellsisht fatin e mjerë.
Dënon të shoqin dendun me lot m'sy,
Qi n'anën e anmikut u këthyë.
Për te muë më vjen keq; nuk e mbëshef,
Se zemrën t'ime ç'do njeri e njef.
Mbretnesh', fisnikun kúr e mblon mjerimi,
T'lehtsohet duhet me fjal'ngushullimi
Dhe ambëlsisht të qaset afër prore;
Kjo asht cilsi e bujarís mbretnore.
Prá pse m' vjen keq për te dhe fjal' të mirë
I ap nga nj' her' po thuë se me pahirë,
Mbretnesha të dyshoj' pastaj për muë
Se mos me te diçka kam biseduë?

URANI

Mbretneshën s'e kuptove, o Hamza,
Se gjâ për t'u idhnumun ti nuk tha,

DONIKA

Mos u rrëmbe, o nip i burrit t'im;
S' të pyëta pse prej teje kam dyshim,
Por pse edhé me muë ajó s' mungoi
Vepri net e t'im shoqi t'i qëlloi.
Nuk e mohoj se un mâ par' fillova

Dhe Moisin si largas e qertova,
Por dhe ajo përgjigjen e dha t' shpejtë
Tyke e quëjt trathtin e 'tij të drejtë.
S' vonoi pastaj guximshëm t' më përmendi,
Se Moisiut i qenka rrëmbyë vendi,
Qi mbas traditash t' vjetra e quën t' vetin
Dhe Skënderbeu e paska ngjit' me shtetin.
E kúr me muë në kët' mënyr' të flasi,
Me ty, Hamza, mâ tepër munt t' bërtasi,
Prandaj të pyëta sá m' u zemërove,
Por ti qëllimin t' im nuk e kuptove.
Mjerim n' fëtyr' t' Zanfinës s' duket fare,
Si po më thuë, se asht mjaft guximtare
Dhe bahët e rrezikshme t' ket' fuqin,
Sá them ajó gaboi dhe Moisin.

HAMZAI

Mbretnesh', përse guxuët me cyt' një gruë,
Qi fati prej vetiut e ka dënuë?
Kúr shpresa tretet për një gas të ri,
Fatkeqi bahet trim nga ç' do njeri.
Të mos harrojm' se nga një derë e parë
Asht dhe Zanfina prej kombit shqiptarë.
Fisnike asht sá un edhe sá ju
Dhe nuk duron në sy me e turpnuë.
Kúr fati prá e ndjek dhe e rrenon
E as një gjá të vlershme mâ s' shpreson,
Kujtoni ju, mbretnesh', se do t' durojë,
Prapsin e saj kúr të ja zini n' gojë?
Zanfina mâ në funt s' duhet harruë,
Se asht edhe ajo si shoqet gruë.
E prá si gruë qi asht, gjithkush e çmon,

Se dhe atdhën mbas burrit e nderon.
Sá t' i trathtoj' të shoqit për atdhen,
Trathton atdhen për burrin qi s' e gjen'.
Prá ju, mbretneshë e mveshun me stolina,
Ç' do t' banjshit po të ishit si Zanfina?

DONIKA

Të shoh të flakt', Hamza, të shoh me zjarr
Dhe fjalët t' uëja për të keq s' t' i marr.
Vetëm një gjâ e vret mendimin t' im
Se qysh shikoj ke ti un kaq ndryshim.
Si duket prá Zanfina t' ka tërhekë
Me tjal' të mallëngjyshme tyke t' prekë.
Me gjith' këte së bashku dëshiroj
Edhe mâ gjat' bisedën t' a vijoj,
Por m' duhet t' shoh gatitjet një her' vetë,
Qi bahen për fatozin e vërtetë.

SCENË E TRETË

HAMZAI, URANI

URANI

Nuk t' a mbësseh, o princ, qi edhe muë
Më duket sikur sot ti ke ndryshuë.
As ngazëllimin si mâ par' s' t' a kqyr,
As i këthjellët shihe në fëtyr'.
E sot qi krejt Shqiprija e feston
Fitimin, ty ç' mendim i lik t' mundon?
Ti nip' i mbretit je qi po këthehet
Dhe zemra e jote ngjan mâ shumë të prehet,

Por un përkundrazi nuk t' shoh të ndihesh! —
Qysh? Ti s' përgjigje ende? T' më mbëshihesh
Dhe muë kërkon qi jam i shtëpis s' uëj.
Besnik i vjetër dhe për ju po vuëj?
O shpresë e re e Kastriotit, mso
Se kont Urani tepër ty të do.
E keqja qi të vjen mbi kryë m' pikllon,
Prandaj pjestoje helmin qi t' mundon.
Me atin tand Reposin un jam rritë
Dhe me ate shijova gjith' lumnitë;
Prá mir' s' më vjen kur kshtu ja shoh të birin.
Fol, shpresë e gjall', m' a çfaq me muë dëshirin

HAMZAI

Në synin tand, o kont, s' kuptohet t' jetër
Veç pastërtis së nji besniku t' vjetër
Edhe besnik jo veç i mbretit t' onë,
Por i krejt Kastriotit për gjithmonë.
Pra mbassi ke dëshirën qi të çfaqem
Për brengun t' im të mbrendshëm, un kënaqem
Se me t' im at mik i veçant' më del,
Prandaj prá zemrën t' ime po t' a çel.
Vërtet gëzim sot asht në krejt Shqipnin,
Kùr bashk' me Turkun thyët dhe Moisin.
Edhe nji herë u prapsëm prej mjerimit
Dhe armët triumfuën të Krishtenimit.
Po kùr ushtria do të hyj' me bujë
Me Skënderben së bashku mbrenda n' Krujë,
Krejt fis' i Kastriotit s' do t' kujtohet,
Prandaj dhe zemrës s' ime helm i shtohet.
Të gjith' dafinat dhe lavdit do t' jen'

për t' a ngrit' nalt mâ tepër Skënderben.
Ay liruës, ay dhe shpëtimtar
Do t' thirret prej krejt popullit shqiptar.
Edhe në mâ të largtin brek t' atdheut
Do të përmendet emn' i Skënderbeut,
E un me gjak të Kastriotit n' deje
Edhe shqiptar prej rrace e prej feje,
Bir' i Reposit t' shenjtë e nip' i mbretit,
Qi pash' rreziqe shum' për ndër të shtetit,
Në kët' gëzim të math të krejt Shqipnis,
S' do të përmendem fare prej njerzís.
Si nip' i gjyshit Gjon nuk do t' kujtohem:
Kjo gjâ, o kont, më ban muë të mendohem.

URANI.

S' ke mundim zemre por mundim lakmije;
O princ, mos fol kështù se s'të ka hije.
Vepra e Moisiut pa shkuë nga syt,
Kërkon të bahesh edhe ti i dyt?
Si dëshpërohe prej t' yt ungjí t' rrall',
Qi shum të do e t' ka si syt në ball?
Në qoftse emni i atij sot ndihet,
Ndën emnin e atij i yti mbshihet.
E prá lakmija e jote s' munt të presi
Ca koh' deri sá Skënderbeu të vdesi?

HAMZAI

S' më sjell fitim mâ vdekja e t' yt zoti,
O kont, ndonse më rrjeth gjak Kastrioti,
Se gruë Donikën muér dhe fjalën shkeli,
Qi më pat dhan' se pa martuë do t' ngeli.
Të tilla fjal' më thoshte muë mâ par',
Por kush martohet le dhe trashgimtar.

E kúr s' do t' kem ate qi më premtói,
Pse t' paktën nji cop' vend nuk m'a lëshoi
T' a kem ndën urdhnin t' im un në kët' shtet?
Me çka dalloj se dhe im gjysh qe mbret?

URANI.

O princ, frika e Turkut s' ka shkuë ende
Dhe ti kërkon të kesh' ndën urdhën vende?
Ç' far' fjalësh jan këtò, në koh' rreziku,
Porsa kaloi kufinin t' onë anmiku?
Dhe ti t' ankohesh, nip i mbretit t' onë,
Anere vall të t' jerët ç' do të thonë?
As pak për të qertuë nuk duë të ngutem,
Por mos mendo, o princ, kështù të lutem.
Kështu ojtnit i prishim qi lan' t' parët
Dhe shembëll shumë e lig' bahen shqiptarët.

HAMZAI.

Ti ke të drejt' të flaç kështù, se vetë
Si komandant i 'tij s' ke gjâ të metë.
Prej gradës s' ate komandant të bani
Dhe këshilltar i luftës asht Urani.
Por vlerën t' ime ti me çka e mate,
Kur ende s' kam fituë as gradën tate,
Un qi fis mbretnish jam dhe nga Turqija.
Pësova bashk' me prindët aq të kqija?
Jo, kont, s' jan' rregullime kto mënyra;
Nëqoftse ktu qëndroj m' shtrëngon detyra.

URANI.

Dëshprimi në kët' shkallë, o princ, t' ka pruë,
Sa edhë nderin tand me e poshtnuë?

HAMZAI

Un nderin t' im e rris nuk e poshtnoj,
N' asht se të drejtën t' ime e kërkoj.

Dhe ty nëqoftse zemrën t' a dëfteva,
Pse për besnik të atit t' im të bleva
Dhe ndonse s' dôle t' çilesh mâ së pari,
Por t'njohta besën tande prej ushtari.
O kont, kështu mendon një djal i ri;
T' pushojm' se kthen Donika përsëri.

SCENË E KATËRTË

DONIKA, HAMZAI, URANI.

DONIKA.

Ç' do gjâ u përgatit, o vllazën t' mij,
Nashti na presim ardhjen e atij.
Në brohoritje Kruja krejt ndëgjohet,
Se shpëtimtari i atdheut afrohet.
Ndërtesat e qytetit po lulzojnë:
Flamurët me shqiporja po valojnë.
E ju porsi të humbun të dy rrini;
Gëzimin qi m'rrëqeth ju nuk e ndini?
Fol, o Hamza, fol dhe ti, kont Uran;
Qëndrim' i juëj një mbres' të lig' më ban.

URANI.

Mbretneshë e nalt', njerin e mallëngjën
Shpesh her' një gas qi i papritë i vjen.
Shqiptarët këtë dit' le t'a festojnë,
Ndonse për ta mjerimet nuk mbarojnë.

DONIKA.

Kjo fjal' qi thuë, o kont, asht e vërtetë,
Se pa mjerime kurr nuk kemi mbetë.

Vetëm Hamzan nuk po e kuptoj dot,
Përse kaq i mërzitun duket sot.
Fol, princ i zemrës, n' mendje ç' t' rrotullohet,
Kúr sot e gjith' Shqipnija po gëzohet.

HAMZAI.

Njeriut nëpër gëzime i kujtohen
Plagët e vjetra t' cilat acarohen,
Mbretneshë e madhe, mbassi im at rroi
I mjer' dhe po i mjer' nga bota shkoi.
Kur sot e gjith' Shqipnija po kremton
Fitimin, mendja te ay m' kalon,
Qi bir' i Kastriotit tyke qenë,
Si shërbëtor i vorfën e piu dhenë.
Prandaj si i mërzitun po ju ngjajë,
Se zemra e ime asht rrethuë me vajë.

DONIKA

Ky skkak' i mërzis tande s' munt të jetë,
O princ, pra fole shkakun e vërtetë.
Ti thuë yt at nga Turqit vdiq i mjerë,
Por sot po vriten me mij' jeniçerë
Nga dora e t' yt ungji për t' shpaguë
Të vllaznit qi nga bota shkuën t' helmuë.
Prá zi për koh' të gjat nuk ngjan' të mbahet,
Se gjaku i shpërblymun mâ nuk qahet.
E prá, o princ, dëftehu mâ i gjallë,
Se kshtu si sot të kam vështrumun rrallë.

URANI

Mbretnesh', një zhurm ndëgjoj dhe m' duket ktheu
Nga sheshi i betejës Skënderbeu.
Në bisedim mâ gjat' nuk duhet t' mbesim;
A dalim edhë na të tre t' a presim?

DONIKA

Oh, e lumnuëshme qoft' tri her' kjo ditë!
Ejani t' dalim dhe na për t'a pritë,
Se koha asht qi duhesh t' kishte ardhë
Dhe kshtu gjithmon' këtheft' me faqe t' bardhë!
Për na një erë e re gëzimi fryni.
Por ç' shoh, o kont? Im shoq pa pritun hyni!

SCENË E PESTË

SKËNDERBEU, DONIKA, HAMZAI, URANI

SKËNDERBEU

Përsri, po shoh me ndihmë t' armve t' mija
Kështjellën kryenalt' qi ka Shqipnija.
Ç' do vend qi kqyr e Krujës asht qi m' rriti
Dhe për t'a mprojt' mâ von' më përgatiti.
Nuk trembem un pse blihet një banorë,
Se për atdhen do t' vdes me arm' në dorë.
Dhe ju, të dashun t' mij, afrohi pranë
Të çmallem mbas të keqes qi m' pat ranë.
Afrohu ti, o kont besnik, mâ parë,
Qi n' koh' rreziku m' gjinde këshilltarë;
Dhe ti, o gruë, eja më kap prej dore,
Se kûr mungoj m' ruën krenarin mbretnore.
Por dhe Hamzait s' i ap lej' të qëndrojë
Aq lark dhe t' ungjin mos t' a përqafojë.
Ju duë të gjithve pran' sikûr më doni
Dhe si m' rrethojë anmiku më rrethoni,
Kërkoj të ndershëm t' jeni mâ së pari;
Kaq asht përgdhelja e një luftëtari.

URANI

O mbret i nalt'i vendit, vlera e ime
Me T'uëjën po të matet asht një thrime.
Vetëm me shpatën qi në dor'mban mbreti,
Shqiptari mburret sot dhe ruhet shteti.
Sa për t'jerët fatoza si Urani,
Krahinat t'ona i kish djeg'Sulltani.

DONIKA

O burr i shtrenjt', për ty qaj ditë e nat,
Se fatin t'im e kan'zili gjith'grát.
Nji ças prej teje nuk e ndaj mendimin,
Kúr armët t'uëja rujn'gjith'Krishtenimin.
Ndën hijen tande u naltsuë atdheu
Dhe shpresa asht vetëm ke Skënderbeu.

SKËNDERBEU

Të gjith'fjal't'ambla flitni, t'gjith'm'uroni
Dhe po përpiqi t'gjith'të më gëzoni.
Vetëm im nip ende nuk flet ndonj'fjal',
Qi e kam rrit'në gjinin t'im si djal.
I mbyllët qenka bâ kto dit Hamzai;
N'fëtyr'të 'tij muë më përtrihet vllai.
Kte e kam drit'të zemrës, shpres'lumnije;
Me kte nuk do t'dobsohem prej fuqije.
Afrohu prá, o nip, të puth në ball,
Se kúr s'ju shoh për ty mâ shum'kam mall.

HAMZAI

Kënaqem, mbret'i im, kúr kshtu shpërblehem
Dhe n'hijen t'uëj jetoj edhë ushqehem.
Për dashunin e ungjít kam nevojë,
Se dhe kafshatën s'munt t'a fus në gojë

Shkëlqim i mbretit rreze lshon n'gjithë anët;
Përzue Golemin dhe liroi Dibranët.
Sot ç'do shqiptar në valle duhet t'hidhet,
Se fatbardhsija e jon', me t'ujën lidhet.
E un për fronin T'uëj veçanarisht,
Kúr m'falni bukën do të vdes trimnisht.

SKËNDERBEU

Fjal'skllavi n'gojën e një princi s'doje,
O bir i Kastriotit, të ndëgjoje.
Te ti un kam lith fatin dhe kam var'
Gjith shpresat për mâ von't'kombit shqiptar.
Prá ndonse mburrjet e mëdha qi s'shkojnë,
Sado të rrema qofshin e fërkojnë
Një mbret, por prej të nipit s'i dëshron,
Se emnin e shtëpis së vet rrëzon.
Hamza, prej teje prisje fjal'dashnije
E jo fjal'skllavi, qi për ty s'kan'hije.

HAMZAI

Fisniku edhe skllavi, mbret'i im,
Në koh'të soçme nuk po ka ndryshim,
Vetëm një mbret dallon përmbi të gjithë
Ató krahina qi n'mbretni jan'lidhë.
Prej kësaj rreglle s'munt të përjashtohem
Veç un, pse nip'i mbretit numurohem,
Ndoshta e don e nira e Shqipnis,
Qi t'lam'dhe titllin e fisnikëris.
E un gati jam t'ap shembllën e parë
Për t'a vijumun ç'do fisnik shqiptar.

SKËNDERBEU

Kto fjalë, o nip'i zemrës, mbas mendimit
T'im, ty të dalin prej ndonji dëshprimt.

Por dëshpërimin si të jet'm'a thuëj
Dhe mos më prek porsa këtheva n'Kruj'.
Të them edhë këtë qi s'asht e ligë
Nji lloj'të bahet skllavi me fisnikë,
Se asht parim'i Krishtit qi kan'lë
Të barabart gjith'njerzit mbi kët'dhé,
Vetëm se nuk bashkohet ndër shqiptar'
Parim i shtetit me parim fetár.

URANI

O mbret'i im, as un nuk di t'a ndaj'
Të mirën dhe të ligën, as Hamzai.
Duhet t'shprovohem na nji koh'të gjatë,
Me mendjen T'uëj qi t'mundemi m'u matë,
Se edhë luftën mendja e fiton
E krahu vegël asht qi e ndihmon.
Prá fjalët t'ona ju mos i shikoni
Në kët'gëzim t'fitimit qi shijoni.
Për ndër të kombit dhe për ndër t'aldheut,
Për jet'duhet t'i falem Skënderbeut.

DONIKA

Çka thuë, o kont' jan'fjalët e të tanve,
Se pëshpëritet sot në goj't'Krutanve
Emni i burrit t'im si shpëtimtar
I Dibrës dhe i kombit shqipëtar. —
Por na ende këtë do të vonojmë?
Në të këthimet t'jera ecni t'shkojmë.
Atje salloni asht i përgatitun
Dhe luftëtar'me vler'jan'tyke pritun.
Kúr dit'kremtimi asht për krejt qytetin,
Edhë pallati t'a kremtoj'për mbretin.

Fund' i aktit të dytë.

AKT'I TRETË

SCENË E PARË

SKËNDERBEU, DONIKA

SKËNDERBEU

Ç'po thuë' Donik'? Dhe prej Hamzait dyshon?
Ky asht një lajm që tepër më helmon.
Ahere as njeriu besim s'iu vuëka,
Kurr dhe im nip për me m'trathtuë menduëka.
Por deri sa për t'a provuë në gjendje
Nuk do të jesh', kët'gjâ s'e çoj as n'mendje.
Im nip të shkoj'ke Turqit, djal'i vllait?
Dhe kët'ligsi t'a prisja prej Hamzait?
Fol, o Donik', me çka e ke kuptuë
Atë ti që mendon me më trathtuë?

DONIKA

O burr, e vetmja shpres'e jetës s'ime,
Ti më ke njohtun se nuk banj kallxime,
Por n'asht se te Hamzai dyshim kam gjetë
Të besnikris, i ka dhan'shenjat vetë.
Qëkur u nise në kët'luft't'papuritun
E shoh të qasun anve dhe t'mërzitun;
E shoh shpesh me Zanfinën deri sá
Dhe në pallatin t'on'tok i kam pá.
Ç'asht ky takim me te? Vjen prej vetiut,
Se n'udhën don t'a çoj'të Moisiut.

I flet për gjâ të nalta e për fron,
Qi shpirti i të riut i andërron.
At'qi i shoqi s'mundi t'a mbarojë,
Zanfina don në t'jer't'a përgjithsojë.
Fisniku nuk ka besë as dashuni
Dhe djali t'an për fron e ka zili.
Zanfina prá Hamzait munt t'i përmendi,
Se asht edhë ay princ i ktij vendi
Dhe duhet mâ fort për sy të njerzis
T'a ket'n'zotnim të vet nji pjes't'mbretnis.

SKËNDERBEU

Për kto, Donikë e dashtun, sá ndëgjova
Deri sá nuk i vërteton me prova,
Un s'i bəsoj veç me dyshime t'pakta,
Se duhen për kushrinj hetime t'sakta.
Pse i mërzitun rrin e pse takohet
Me gruën e Moisiut, nuk munt të thohet
Se nip'i gjakut dhe i shpirtit t'im
Për t'më trathtuë si t'jetri ka n'mendim.
Nëqoftse dhe kjo gjâ asht'e vërtetë,
Besim ahere fare s'duhet t'ketë.

DONIKA

Ç'do gjâ, o burr, qi asht e papranuëshme
Nuk don me than'se asht dhe e pamundshme.
Nepër pallate t'mbretënve të t'jerë,
Për t'grabit'fronin në midis jan'therë.
Ka vra i vllai të vllan dhe biri t'anë
E gjithkush mbas lakmis së vet ka ranë.
Kúr shemblla brá të tilla kan'ngjajt'shpesht,
Pse mos të ndodhin edhë midis nesh?

Cili mâ par'nga ne do t'a besonte
Se Moisi Golemi do t'trathonte?

SKËNDERBEU

Por pse u gjind një qi gaboi, Donikë,
Dhe praj Hamzait nuk duhet t'kemi frikë.
Ay dhe vet'fort mirë e ka kuptuë
Në zemër sá e kam dhe sá e duë.
Në prehën e kam rrit'dhe s'më kujtohet
Nji her't'i kem dhan'shkak të dëshpërohet.
Prá nuk besoj të banjë ay marrina
Vetëm nga fjalët qi i thot'Zanfina.
Ndonse i ri aq mend do t'ket'në kokë
T'kuptoj'se kush i humbun asht don shokë.

DONIKA

O burr, një princ aq e marron lakmija,
Sá e marron një djal të ri dashnija.
Me disa fjal'Hamzan e kam provuë,
Qi s'asht i pari mâ por ka ndryshuë.
E para nga të gjitha qi m'çudit
Asht se Zanfinën s'don me ja përkit.
Një gjymës fjale për atë s'munt t'lhohet,
Se syt i kuqen dhe n'fëtyr'vranohet
Edhë ahëre kúr ajó fillon
E veprat t'uëja t'nalta i qëllon.
Një gruë trathtori kaq Hamzai t'a mproj'
Dhe n'konën qi i shoqi na rrethoi
Me ushtërin e tmerrshme të barbarit
Për t'a dërmumun fisin e shqiptarit,
Ahere, burr'i dashtun' ç'far kujton
Për nipin tand të vetëm qi e mpron?
Nuk ka ndër mend ky Moisiu të pjeki

Dhe udhën e atij të marr'të ndjeki?
Nuk dij si t'them, por un nuk kam dyshim
Se dhe Hamzai t'largohet ka n'mendim.

SKËNDERBEU

Ahere qenkemi n'rrezik për orë,
Kúr na rrethuëkan dhe të t'jër trathtorë.
Me gjith'kto fjalë un ende nuk besoj,
Prandaj edhë një her'do t'a hetoj
Qëndrimin e t'im nipi kundrejt meje.
Ay në të vërtet'shqiptar ndër deje
Asht gjymës, se e ka t'amën turkeshë
Dhe nga ajò më vjen dyshim, mbretneshë,
Mos e këthen të birin me dredhina,
Mbassi për 'to asht mjeshtre si Zanfina.
Me gjith'këtë qysh tash nuk ap gjykim
Para se t'a formoj mendimin t'im.

DONIKA

Kur iku Moisiu me gjak shqiptari,
Si s'shkon yt nip me gjymës gjak barbari?
Ke ky dyshimi mà i math të jetë,
Se një xharije dritë i dha dhe jetë.
Reposi vdiq edhë e shoqja rron;
Në gjak turkesha mà shumë i afron.
Dyshim'i jon'prá duhet të dallohet;
Ja, rishtazi Hamzai po na afrohet.

SCENË E DYTË

HAMZAI, SKËNDERBEU, DONIKA,

HAMZAI

O mbret' i im, Zanfina ka dëshirë
Të dali para Jush. A asht e lirë?

SKËNDERBEU

Ke mbreti i Shqiptarvet për shqiptare
E lirë e hymja asht pa marr'lej'fare.
Nga rregull' i të parve s'munt të dal
Dhe t'gjith'gabimet si të jenë i fal.
E pra të hyj' Zanfinën lajmëroje,
Qi t'shohim se ç'te ra na qit prej goje.

HAMZAI

Ajò pak munt të qellet, por un prap
Më duhet urdhnin T'uëj t'ja çoj me vrap.

SKËNDERBEU

Ahere prá qëndro se kam ca fjal'.
Të gjith', Hamza, e din qi t'kam si djal
Dhe sá kam mund gjâ s'të kam lan'të metë,
Mbassi fëmij në votër s'kam rrit'vetë.
Ç'do shpresë e ime ecën drejt kah ti,
Sá krejt fisnikët t'jer'të kan'zili.
E prá më thuëj se me ç'fëtyr'të vranët
Më del muë sot përpara, kúr t'gjithë anët
Shqiptare po kremtojn' këthimin t'im
Nga lufta e përgjakshme me fitim?
Më thuëj edhé ç' qëllim i mbshehët t'çon
E me Zanfinën dendun të bashkon,
Qi numurohet sot prej çdo banori

Me një urrenjtje t' madhe gruë tradhtori?
Kjarrisht kjo sjellja e jote më dëften
Se keq mirsit e mija i shpërblen.
Më thyën muë zemrën kot në dit' gëzimi
Dhe ditën m'a këthen në natë idhnimi.
Hamza, nuk je i vogël mâ t' gabojsht;
Ç' do gjâ qi s' falet duhet t'a largojsh.

HAMZAI.

Një pyetje të këtille un pa dyshim
S' e prisja të m'a bante ungj i im.
Deri nashti më duket se kam ndenjtë
Tyke iu ulun fronit t' Uëj të shtrenjtë,
Sa edhe bukën kur m'a keni falë
Jua kam pritun me të nxehta fjalë.
Nashti un ndryshe s' di si m' u përdor',
Kur po jetoj si një i thjesht' banor.
Me t' gjitha kto, o mbret' i im, s' mjaftohet,
Por dhe liria e fjalës t' më ndalohejt?
Nëqoftse ju si ungj' i im dyshoni
Pse me Zanfinën në takim m' shikoni,
Ahere po thue sheshit e dëfteni
Se ç' dashuni të mbsheht' për muë ushqeni.
Pse të dyshoni, mbret' i im? Dhe unë
Për t' mirën e atdheut kam hyë në punë.
Për te un kam luftuë me sa kam mujtë
Edhë për te së bashku kemi vujtë.
Ahere pse për t' ligë un të dyshohem
Edhë me sy trathtori të shikohem?

SKËNDERBEU

Mos i përdrith, Hamza, fjalët e mija,
Se un të fola vetëm nga dashnija.

Shërbimet t' uëja t' vlershme i çmoj mjaft,
Mbassi atdheut i sullën famë e laft.
Në mendje nuk më shkon se do t' marrohesh
Dhe në trathtin e Moisiut t' gabohesh,
Por vetëm desha t' thoshje se s' lavdohe,
N' asht se ti me Zanfinën shpesh takohe.
Ajo si gruë trathtori tash rradhitet
E kush të sheh me te do të çuditet.

HAMZAI

Zanfina, mbret' i im, asht gruë e mjerë
Dhe t' prapë e ka pas' fatin kurdoherë.
Fatkeqësin e ndin ajò mâ tepër
Nga ç' do njeri për të Moisiut vepër.
Kúr çashtja prá qëndron në kêt' mënyrë,
A s' asht mëkat' mos me e pa n' fëtyrë?
Ajo kërkon gjithnji të afërohet
Edhé m' u lut qi dhe prej jush t' pranohet.
Sikundër qi po e pranoni ju,
Ashtú dhe un' me te kam biseduë.

DONIKA

Mjerim në sy t' Zanfinës un s' kam pa
Dhe veç krenare duket, o Hamza.
Trathtin e t' shoqit fare s' e dënon,
Por veprat e t' yt ungj mâ shum' qëllon.
Ajó e denj' nuk asht t' i falsh mëshirë
E për kêt' gjâ e njeh dhe ti fort mirë.
Asht gruë dinake e me mjaft dredhina
Dhe e rrezikshme sá të thuësh Zanfina.
Për t' shoqin nuk duron t' i flitet fare;
Asht për t' a mprojtë ate mjaft guximtare.

HAMZAI

Fatkeqin kúr e cyt në fatkeqsi,
Mbretneshë, e gjen mâ trim nga çdo njeri.
Dhe gruëja qi duron burri t' i shahet,
Me goj' të mir' në vendin t' on' nuk mbetet.
Trathtori munt t' poshtnohet nga të gjithë,
Por jo prej gruës qi fatin e ka lidhë.
Ajo qi ruën me masa guximtare
Nderin e vet nuk munt t' quhet krenare.
Se në kët' rast lavdohet krenarija,
Mbassi për ndër përmendet mbar' Shqipnija.

SKËNDERBEU

Por dhe një mbret, Hamza, nuk e duron,
Kur veprat një e till' gruë ja qëllon.
As gjendet nip të mproj' në kët' mënyrë
Një gruë qi t' ungjin ja qerton n' fëtyrë.
Qëllesa për një mbret asht një e shame;
E shamja për atë asht një e vrave.
Mjaft mâ në bisedime. Ti vonove
Dhe lejën, o Hamza, për t' ardh' s' ja çove
Zanfinës, qi me kont Uranin vjen.
Të shohim prá se ç' gjâ të ra dëften.

SCENË E TRETË

ZANFINA, URANI, HAMZAI, SKENDERBEU, DONIKA.

URANI

Urdhno, princeshë, urdhno; nuk ke pse tute,
Kúr para mbretit të Shqiptarvet fute.
Gjithnji pallati ka qen' me port' çelë
Edhe njeri pa ardhun nuk ka ngelë.

ZANFINA

Nuk kam dyshim, o kont, se dhe mâ parë
E hapët ka qenë porta për shqiptare,
Por vetëm pyëta në se do t' lejohet
Nji gruë si un fatkeqe të trazohet
Në mes të gazit qi ju suëll fitimi,
Se vuëjtjet nuk ndëgjohen n' dit' gëzimi.

SKËNDERBEU

Për kto qi thuë, princesh', s' të kundrështoj,
Se do dhe ti atdhen mâ shum' bësoj
Pësimet vetijake kúr shkaktojnë
Të mirën e atdheut t' a shkatarrojnë,
Ahere duhet qi nji gruë Shqiptare
T' mos i peshoi vuëjtjet e veta fare.
Të gjithë ata qi sot na vizituën,
Me gas në zemër qen' kúr na uruën;
Nuk kam dyshim se edhë ti, princeshë,
E knaqme për fitimin t' on' do t' jeshë.

ZANFINA.

O mbret' i im i çmuëshëm, e vërteta
Asht se vinj t' ju uroj dhe unë e shkreta,
Por në mbrendin e shpirtit gas qi ndjenj
Nuk mundem me ju than' se ju gënjenj.
Anmikun rishtas shpat' e juëj e ndoqi,
Por qe fitimi dami i t' im shoqi.
Detyra më shtrëngon me ju uruë,
Kur zemra nuk më thot, me u gëzuë.
Veprën e burrit mundem t' a dënoj,
Por dhe të keqen nuk ja dëshiroj.

SKËNDERBEU

Kto fjal' nji gruë me ndjenja atdhetare
Nuk do t' i thosh, o princesh' guximtare,

Se vepra qi pëlqehet nuk dënohet;
Kush flet pa zemër fjala s' i besohet.
Kur kundrështari nuk e shtryn' n' fitime
Idhnin e shfryn deri diku n' urime.
Urimet qi nga fund' i shpirtit s' dalin,
Fajtorin e rrezikut nuk e falin.
As gjindet n' botën mbar' nji tjetër mbret
Qi të duroj' kúr kshtu njeri i flet.

ZANFINA

Ç' dëshroni t' jetër, mbret' i im, të thotë
Zanfina, mâ fatzeza në kët' botë?
Të shaj' burrin e saj e t' a qertoje?
Nji gjâ të till' ju s' duhet as me gojë
T' a zini në syt t' im si mbret qi jeni,
Se madhështi në kët' mënyr' s' dëfteni.
Dhe burri mâ i keq për gruën e vet,
Mâ i shkëlqyëshëm duket se nji mbret.
Nëqoftse ju mendoni t' jetër soj,
Ahere flitni kur këndeje të shkoj.

SKËNDERBEU

Princesh', kúr shenj' gëzimi nuk tregon
Ç' urim ahere vjen e parashtrohet?
N' asht se urimi s' lidhet me dëshirë;
T' mos çfaqet fare do të jet' mâ mirë,
Se duket nji përbuzje dëshpërimi
E asaj ane, ku s' randoi fitimi.
Kúr dy arsyë përpiqen do t' a ketë
Të drejtën vetëm nji si do qi t' jetë.
Dhe në kët' çashtje qi n' rrezik na shtiu,
Trathtor do t' jem ja un, ja Moisiu.

ZANFINA

O mbret' i im, kaq përgëdhelje ndini
Në shpirtin t' uëj sá shpesh me goj' t' a zíni
Mjerimin t' im qi fati m' suëll në kryë?
Lirin e fjalës me e kapërxyë
Në këtë rast t' papritun s' dëshiroj,
Por vetëm, mbret' i im, duë t' ju kujtoj
Se Moisiu i poshtun n' u treguë,
Gabim' i 'tij nuk munt t' randoj' mbi muë.
Ay s' asht burri qi un gjeta vetë
Për t' a kalumun kët' të zezën jetë,
As e pëlqeu me syt e vet im at,
Por ju, o mbret, u shkaktuët e m' a dhat'.
Përpara se të merrja Moisin
Un pata burr Karol Muzak' Topin,
Me te edhë fëmij më patën lé,
Qi mâ mir' mos të kishin dal' mbi dhé.
Por ju dorën në zemër nuk e vuët,
As Perëndín e Krishtin e kujtuët;
Nga un Karol Muzak' Topin e ndatë
Edhë Mamicës, motrës S' uëj ja dhatë.
As keq ju erth për çilimijt e shkretë,
Qi prindët afër s' do t' i ken' për jetë,
Aq ligjevet të shenjta t' Krishtenimit
U vuët ju veshin për t' i ardh' qëllimit.
Si pat' pastaj se në këtë helmin t' im
Të math un nuk po gjenja dot shpëtím,
Për t' më qetsuë e për t' u bâ ndër mirë,
Mojsi Golemin m' a dhat' me pa hirë.
E un me dashjë a po pa dashní,
Si gruë nderova burrin t' im të ri.

Kúr prá ky burr qi m' dhat' nashti gabon
Dhe vendin e të parvet e trathlon,
A duhet t' jem përgjegjse mbasandaj
Edhë pjestare un ditzeza n' faj?
Mbi gjith' mjerimet qi më pan' muë syt,
A duhet t' hek' nji fatkeqsi të dyt' ?
E kúr ju vinj me lot nëpër fëtyrë,
T' më pritni ju, o mbret, në kët' mënyrë,
Qi jam fisnike aq sa jeni ju
Dhe vetëm fati ju ka lan' mbi muë?

HAMZAI

Mos u rrëmbe, princesh', mos u rrëmbé.

DONIKA

Aq e pafajshme ti mos u dëfte
Në këtë rast, Zanfin', se ke guxuë
Dhe mbretin e Shqipnís me e qertuë.
E me të t' jer' kto fjal' s' i ke këmbjë,
Por muë të shoqes m' i ke than' në sy.
Me krenari më ke përmendun prore
Se Dibrën Moisiut ja muër prej dore
Im shoq padrejtësisht e me përdhun'
Dhe për kët' shkak së bashku u idhnuën.

SKËNDERBEU

Donik', pse përsërit të parat mǎ,
Kúr dhe nashti pa than' nuk po le gjǎ? —
Vërtet kujton, princesh', se fati t' ndoqi
Pse un të paskam ndámun prej t' yt shoqi
Të par' për t' i dhan' motrën t' ime gruë?
Dhe kët' ligsi muë don me m' a ngarkuë?
Kjo asht nga t' gjith', princesh', gjǎ e provuëme,

Se ju u ndat' mbassi nuk patët t' shkuëme
Dhe si mâ s' ngeli shpres' për t' u bashkuë,
Ahere un Mamicën ja dhash' gruë
Shpirndritunit Karol Muzak' Topís,
Qi mbylli syt nga jeta prej trathtís.
As nuk mbaj mend të kem shtrëngumun kùrr
Qi Moisés pastaj t' a marrish burr
Të dyt' sikundër po më kuvendon,
Se vehten kshtu një mbret nuk e shnderon.
Nëqoftse n' Dibër ja kam kufizuë
Sundimin Moisiut duë m' u forcuë
Nga jeniçerët e tërbum qi vin'.
Mbassi bashkimi e përban fuqín,
S' e pashë t' udhës të la shtet mbi shtet
Dhe ç' do krahin' të ket' në kryë një mbret,
Por i bashkova krejt pa përjashtim,
Qi lehtësisht të jen' ndën urdhnin t' im.
Këtò s' u ban' për ndër të Skënderbeut,
Por për fitim e t' mirën e atdheut.

ZANFINA

Si i shpërblyët ahere ata krenë,
O mbret' i im, qi me gjak e lan' dhenë,
Kúr në mjerim ma t' math ka qen' Shqipnija
Dhe ende s' qet' këthyë ju nga Turqija?
Atà stolí princore mâ nuk kan
Dhe pa fuqi në dor' si t' vorfën jan;
Prá a besoni ju, o mbret i naltë,
Se e duron një princ të bjeri n' baltë?
Ja kam përsrit' mbretneshës un për or'
Se princi pa fuqi bahet trathtor.

URANI

Eja të shkojm, princesh', me kaq t' mjaftojsh,
Se s' je në gjendje sot të bisedojsh
Me mbretin e Shqiptarvet Skënderben,
Qi drodhi të pabesë e të krishten'.

SCENË E KATËRTË

HAMZAI, SKËNDERBEU, DONIKA,
SKËNDERBEU

Vërtet, Donik', nuk e peshoja fare
T' ishte kaq shum' Zanfina guximtare.
Për pun' të mija t' më tërheki vrejten
Edhë t' m' a çfaq i kjartazi urrejtn?
Para nji mbreti cila gruë guxoi
Kaq lehtë kështu si kjo të çeli goj'
Qëndrim' i saj më tepër më brengosi,
Se s' a trahetija e të shoqit m' plagosi.
Nuk di si duhet sjellun kundrejt saj,
Qi sheshit e tregon se asht me faj.

DONIKA

Si duhet t' sillesh më, o mbret' i im?
Nga njerës të këtill' s' kemi shpëtim,
Po nuk u kpute kokën pa mëshirë,
Asë t' i largojsh vendit me pa hirë.
Jan' të rrezikshme femnat si Zanfina,
Se shkaktojn' ngatarresa me dredhina.
E kurrë kan' dhe guxim si kjo, ahëre
S' pushojn' tyke vepruë për t' qit' potere.
Butsin këtë e marrin për dopsi
Dhe vetëm vdekja i ve në qetsi.

HAMZAI

Nji zemër kaq të fort' nuk ngjan' të ketë,
Mbretnesh , nji gruë si ju pa gjâ të metë.
Kur gjaku zin' në zemër nga mjerimi,
Goja buçet me fjal' pa far' kuptimi.
Dhe nji njeri i math aty dallon,
Kur t' pafuqishmin anmik e fërkon.
Gjith' famën e fituëme do t' ja mblonte
Nji cipë e zezë mbretit po t' vepronte,
Mbretnesh', n' mënyrën qi e këshilloni;
Me gjith' këtë ju bani si të doni.

SKËNDERBEU

Nji mbret, Hamza, nevoj' s' ka për këshilla,
As u ve veshin fjalëvet të tilla:
Vetëm prej teje muë më vjen çudi,
Se sá Zanfinën e mpron me pxehtsi.
Nuk t' a mbësseh qi kjo më ban t' mendohem,
Se mos edhe prej teje un gabohe.
Por edhe kte t' a them se në mendon
Të më trathtojsh nga dora s' më shpëton.
Ti zemërimin t' im e njeh fort mirë,
Qi për trathtorët fare s' kam mëshirë.

HAMZAI

O ungj, përmbahi për çka kuvendoni,
Se për trathti ju vet' po më shtrëngoni.
Dhe muë gjak mbretnish m' rrjeth e s' duroj dot
Në këtë mënyr' të më poshtnoni kot.
E n' asht se un pranoj t' quhem trathtor,
Guxim' i juëj nuk munt t' më fusi n' dor',
Se për t' luftuë me ju do t' jem i zoti,

Kúr dhe muë m'polli Repos Kastrioti.
Mësoni prá, o ungj, për t'jetër herë.

SKËNDERBEU

I marr', ty mendja t'fluturuëka n'erë...

SCENË E PESTË

SKËNDERBEU, DONIKA.

DONIKA

Beson nashti, o burr, çka nuk besoje?

SKËNDERBEU

Mos fol, Donik., se zjarr më del prej goje!
Desha t'a lshoj në tokë edhë për pak
Të birin e turkeshës t'lyë me gjak,
Por e përmbajta vehten dhe zemrimin,
Qi mos të merrja nga im vlla mallkimin.
Ahere kúr lavdi nuk sigurohet,
Edhë një djal fatozit i kërrcnohet.
Shembëll e till asht edhe kjo nashti,
Qi del Hamzai e mburret me trimni.

DONIKA

O burr, si do të sillesh në kët'rast
Ti, se duhet t'vendosish mu në çast
E mos t'a lanjsh të tashmen për mâ vonë.
Kuptohet se Hamzai n'qytetin t'onë
Mâ nuk ka me qëndruë e do të shkojë;
Ahere prá t'mendohem asht nevojë.
Nji masë e vogël nga nji her'shërben
Për t'a larguë rrezikun qi paç vjen.

Kúr na për dit'rrethohem me trathtorë,
Duhet t'mësojm'si munden m'u përdorë.

SKËNDERBEU

As gjâ në mendje nuk më shkon, Donikë,
Se prej trathtorësh Skënderbeu s'ka frikë.
Nëqoftse dhe Hamzai merr arratin,
Un dal e pres me shpat'si Moisin.
Kúr nuk dëshron t'përgdhelet mâ në gjí,
Le t'fusi shpatën t'ime n'mushkëni.
Dobí edhë kujdesi nuk më sillë,
Mbassi ç'do dit'nga një trathtor na pillë.
Mâ tepër keq më vjen se u turpnuëm,
O gruë e shtrenjt', se sa u rrezikuëm.

DONIKA

Me mos i lan'të marrin frym'mâ gjatë,
Asht mâ e leht'se sá lufta me shpatë.
Edhë Zanfinën si shembëll të par'
Ti bane flí për popullin shqiptar.
Në gjakun e asaj le të tmerrohet
Shqiptari qi në pabesí pushtohet.
Një mbret i shenjt'nuk ka qëndruë i gjallë;
Kush gjakun derth e mban kunorën n'ballë.
Shtrëngoje zemrën prá, o mbret' i im,
Se n'gjak të kundrështarit gjen shërim.

SKËNDERBEU

Shpata e ime shpon veç jeniçerë,
Donikë e dashtun, dhe s'damton të t'jerë,
Se fam'e mir'pastaj s'më ngel në fis
Kurse një gruëje jetën ja grabís.
Kush ndër beteja koka trimash pret,

Atij i paharruëm emni i mbet.
Nuk lyhet shpata e nji luftëtari
Me gjakun e nji gruëje fis shqiptari.
Vetëm për mprojtje t'nderit të atdheut,
Do të lëvizi krah'i Skënderbeut.

Fund' i aktit të tretë

AKT'I KATËRTË

SCENË E PARË

SKENDERBEU, URANI

SKËNDERBEU

Kush asht ay i marrë, o kont, qi flet
Se rrojn'në lumni mbretnat?

URANI

Pse, o mbret?

SKËNDERBEU

Pse vehten un mâ shumë e shoh fatzi
E mâ të pikëlluëm nga ç'do njeri.

URANI

Ç'e keqe e shkaktoi, o mbret'i im,
Fatbardhsin T'uëj t'a zbresni në mjerim?
Fituës u kthyët nga lufta dhe kët'rradhë,
Sikundër jeni kthye me faqe t'bardhë
Për her'si trimi mâ me fam'në botë.
Nashti ç'e keni kët'mendim të kotë?

SKËNDERBEU

Kur paqën un, o kont, s'e gjenj n'shtëpi
Nuk munt t'a siguroj pastaj n'Shqipni.
Të t'jer'të lumtun m'quëjn; asht e vërtetë,
Për madhështi mbretnore pa të metë,
Por ti, o kont, qi mik i zemrës je
Edhë ç'ka ngjajti sot e vune re

A nuk më quën mâ tepër se fatzi?
Kush e pësoi si un kët'fatkeqsi?

URANI

Ndonse gjith'ditën un ktu kam qëndruë,
Por them të drejtën se gjâ s'kam kuptuë.

SKËNDERBEU

Ç'të jet'mâ t'jetër; nipin qi e rrita
Dhe armët për t'përdor vetë e stërvita,
Nga numri i besnikvet t'mij e shova
Edhë në rradh'të Moisiut e shnova.
Me kët'mënyr'trathtorët s'po mbarohen,
Por dhe ndër t'afërm t'gjakut po na shtohen.
Gjithnji dëshprim'i im, o kont, madhohet
E lhë atdheu për turpin t'on'rrenohet.

URANI

Ç'po thoni, mbret, edhé Hamzai trathtoi?
Harroi dashnin e t'ungjit edhé shkoi?

SKËNDERBEU

Ende s'ka shkuë, por do t'shkoj'pa dyshim,
Me ç'kam kuptuë prej tij, o kont'i im.
Ay qi n'gjinin t'im asht mbajt'si djal
Dhe kujdesi atnore i kam fal',
Ay shpërblim do t'm'api muë trathtin
E do të bahet shok me Moisin.
Sot i kam pa atij dhe shenja t'kjarra:
Më foli muë qëpar'me fjal'të zjarra
E pati paturpsin aq shum'të zgjatesh
Sa t'thot'se ka guxim me muë të matesh.

Për t'parën her'si djal veshin s'ja vuna,
Por tash kuptoj se si qëndruëka puna.

SKËNDERBEU

Nuk e besoja, kont, t'kërkonte shkallë
Të nalta nipi deri sá jam gjallë.
Dyshimin t'im qi kisha e forcove
Nashti ti me kto fjal'qi më kallxove.
Kúr edhe ty t'a paska çfaq mbrendín
E shpirtit t'vet, përngjaka Moisés.
Dhe kjo ligsí e re na erth prej Zotit
Qi të fëlliqet der'e Kastriotit
Tyke trathtuë paturpsisht njani t'jetrin
Për të sunduë i vogli mâ të vjetrin.

URANI

Me gjith'këte, o mbret'i nalt', nuk doni
Për kto gabime nipin t'a dënoni?
Dashni e shpirtit me dashni të shtetit,
Duhet të ken'ndryshim në zemër t'mbretit.
E mira e përgjithshme kúr rrenohet,
Dëshir'e zemrës duhet të luftohet.
N'asht se e falni ju si nip Hamzan,
Nuk e fal kombi qi n'mjerim ka ran'.
Me ungjill n'dor'nji shtet për koh'të gjatë
Nuk rregullohet po s'përdorët shpatë.

SKËNDERBEU

Prap un do t'sillem mâ shum' si njeri,
Se sa si mbret për nipin t' im të ri.
E kam kujtimin e Reposit t'mjer',
Qi n' manastiret vdiq si kallogjer.
Prá i paanshëm krejt nuk munt të jetë

Dhe për gjakun e vet njeriu i shkretë.
Me gjith' këte për mos m' u arratis'
E mos t' i sjelli dam të ri Shqipnis,
Ashtú edhe gjith' popujvet t' krishtenë,
Un do t' ap urdhën në kujdes t' a kenë.

SCENË E DYTË

DONIKA, SKENDERBEU, URANI

DONIKA.

Së fundit Perëndija do të jetë
Edhé me na bestarët e vërtetë.

SKËNDERBEU

Ç' të jen', Donik', kto fjal' qi po më thuë?

URANI.

Mbretneshë e nalt', nuk epi m' u kuptuë.

DONIKA

Ju ap të dyve sihariq të mirë
Se Moisiu qi për Shqipnin mëshirë
Nuk pati, por me Turq e bani rrmujë,
Si ç' më lajmuën, u kthyë përsri në Krujë!

SKËNDERBEU

Ky lajm, Donik', më ngjanë i pabesueshëm.

URANI

Mbretnesh', kush jau dha lajmin e gëzuëshëm?

DONIKA

Lajmi qi ap, o burr, asht i vërtetë
Dhe Moisin për pak e shihni vetë!

Si humbi luftën me faqe të zezë,
S' i mbeti prej Sulltanit ndonji shpresë,
Prandaj edhe ay nuk pa nevojë
Të shkonte prap në Kostantinopoj ,
Por u këthyë i turpshëm kah Shqipnija,
Se ndoshta e mundonte vetëdija.
Nashti ndëgjova nga Krutan' të flitet
Se vjen përulësisht t' ju paraqitet.

SKËNDERBEU

Ky sihariq i ambël asht për muë,
Qi po më sill ti, o e dashtun gruë.
Dhe Moisiu qi iku si trathtor,
Të kthehet pastaj e t' më bjeri n' dor' ?
E drejtë asht fjala se cili duron
Prapsit e jetës mâ në funt gëzon.
Ay qi vuën e korr mâ von' mundimin;
Kush nuk mundohet nuk e gjen' shpëtimin.
E prá të dy më thoni se ç' dënim
Ju do t' i epnit t' ishit n' vendin t' im ?

DONIKA

Dënimi mâ i pakt' për Moisin
Asht t' a vuëj n' burg t' përhershëm pabesin.
Deri sa t' jetë i gjall' drit' t' mos vështrojë
Dhe n' errësin të madhe vetëm t' rrojë.
Nashti pres ç' do të thot' dhe kont Urani.

URANI

Un them, o mbret, se për trathtin qi bahi,
Ay nuk duhet as nji ças të rrojë,
Por gjaku i njolluëshëm t' i kullojë.
Ay qi pat guximin t' ju thërrësi
Në dyluftim, mëshirë a duhet t' prësi ?

SKËNDERBEU

Të dy të rreptë jeni në mendime;
Të dy nuk i afrohi mendjes s' ime.
Me gjith' këte mâ par' duë me kuptuë
Shpirtin e 'tij a asht ndopak penduë,
Sepse mâ shumë e vret po t' a fërkojsh,
Se sa anmikun me arm' t' a luftojsh.
Mëshira asht dhuratë e Perëndis;
Me te dallon dhe vler' e Shpirtmadhsis.
Na duhet fli të bahem për Shqipnin . . .

URANI

O mbret i çmuëshëm, shihni Moisin.

SCENË E TRETË

MOISIU, DONIKA, SKENDERBEU, MOISIU

MOISIU

Prej vetëdijës s' ime i përbuzun
Po ky, o mbret, këtù me kryë kërrusun,
Se nuk më bahet t' i ngrej' syt përpjetë
Për të shikuë fatozin t'on' me fletë.
Ju bië ndër kamb' prá dhe kërkuj me m' falë
Gabimin qi m' prodhoi mendja e çalë
Dhe n' asht se trim' i kohës nuk më qas,
E pres dënimin si të jet' me gas.
Nuk erdha un, o mbret' i nalt', t' ju lutem
Për falje t' fajit pse prej vdekjes tutem,
Por pse t' më epet duë prej dorës Juëj
Ja falja ja dënimin t' a paguëj.
Fajin e math qi bana e kuptoj
Dhe sy nuk kam shqiptarët t' i vështroj,

Por madhështija e mbretit ku dallon,
Kûr fajet e të dobtit s' i mbulon?
Nuk munt të gjenj' se ç' t' jetër udh' të ndjek
Dhe me ç' fjal' mâ të bukra të ju prek;
Prej helmit t' math qi n' shpirtin t' im përmblihet,
Dhe fjala nuk më del se buza m' dridhet.
Vini në zemër dorën prá, o mbret,
Se në shtëpi dhe muë një gruë më pret;
Me pa durim edhe fëmijit më presin
Të kthehem për me pas' ndër to kujdesin.
Ju rroni t' lumtun e në fatbardhësi
Dhe n' botën mbar' njeri s' keni zili,
Por un, o mbret' i im, nuk duë të rroj,
Po t' kem fëmijit se si i siguroj.
Me gjith' këtë s' do t' njihesh prej kurrkuj
Pa trathlin t' ime shpirtmadhnija e Juëj.

SKËNDERBEU

Ngreu, trim i Dibrës; ngreu mos rri në gjunj',
Se m' ka shërbyë mâ tepër krah' i juëj
Se m' ka damtuë; pra çohu tash përpetë.
Gabimi qe i math me të vërtetë,
Qi bane ti jo kundër Skënderbeut,
Por kundër vehtes dhe kundrejt atdheut.
Me ty qe mburr Shqipëria dhe me ty
Në ball të luftës Turku qe këthyë.
Vrulli i yt i rrept përmbi t' pabesë
I epte Zjarr ushtarit t' on, dhe shpresë.
Me dorën tande t' hekurt shpesh qen' therë
Nëpër beteja tufa jeniçerë.
Prá kto të mirat t' uëja qi numroj
Aq lehtë, o Moisi, un s' i harroj,

Pse ti gabove ma në fund nji herë,
Mbassi guxim' i yt ke un ka vlerë.
E kúr ti damin qi na erth e sheh
Dhe vehten tande për fajtor e njeh,
Un ende ty të quëj nji burr të rrall,
Prandaj afrohu pran' të puth në ball.
Sikundër qe ashtú do t' jesh' përsri:
I par' në Dibër dhe i par' n' ushtri;
Të gjitha gradat qi t' i pata ndalë,
Kúr ike prej këndeje prap t' i kam falë.
Këshillën tande rishtas si mâ parë
Un do t' a quëj të vleftshme për shqiptarë;
Mbassi besnikërija prap t' u kthyë,
Me muë bashk' dhe atdheu të ka fal' ty.
Qëndro ahëre prap si qe i gjallë
Dhe t' jet' për Turqit tmerr e jotja pallë.

MOISIU

Të tillat fjal' qi veshët më ndëgjojnë,
O mbret i math, mâ tepër më turpnojnë.
Un s' jam i denj' mâ për kët' lavdërim,
Deri sa e trathtova vendin t' im.
Shum' vepra t' mira qi atdheut i shtron,
Nji punë e lig' mâ vonë i shkataron.
Të mirat humbin sá të m'dha të jenë,
Vetëm të ligën nëpër gojë e gjenë.
Dhe unë, o mbret i im, m' i ka mbëluë
Trathtija gjithë ato që kam punuë.

SKËNDERBEU

Nji vepër, Moisi, qi nuk përsritet,
Do t' humbi porsì lulja kúr venitet.

Sikundër t' mirat prej të ligës treten,
Nj' ashtú dhe t' mirat pas asaj do t' mbeten.
Ti ke fuqi për vepra mâ të mûha
Edhë të vjetrat humbin nga të ra.
E liga po të preket prap, përtrihen
Të gjitha t' shkuëmet dhe me goj' do t' zihen.
Pra, Moisi, ti po t' a kesh' gjallnin
E mâpërparshme e nderon Shqipnin.

URANI.

Të math e ke ti fatin, Moisi;
Këthim' i yt na sill një gas të rí.
Sí shok i vjetër un veçanarisht
Të përshëndes nga zemra nxehtësisht.
Me masat kaq të shenjta t' Skënderbeut,
Detyrën do t' a banjsh kundrejt aldheut.

DONIKA

Shpirtmadhësija qi dëften, o burr,
Prej t' jetër mbreti s' asht tregumun kurr.
Shemblla të tilla vetëm bir' i Zotit
Ka falun porsí të Gjerq Kastriotit.

SKËNDERBEU

Veprat e Moisiut kúr i mendoj
Dhe me gabimin e 'tj i peshoj,
Randojn' të mirat, o e dashtun gruë,
Se dhe shërbimet s' duhen m' u harruë.
Përveç kësaj shqiptari qi pendohet
Për një mëkat' nuk duhet të dënohet.
Vetëm ke Turqit nuk gjendet mëshirë,
Por jo edhe ke një sunduës i mirë.
Nashti me kontin shkoni, se dëshroj
Me Moisin diçka të blsedoj.

SCENË E KATËRTË

MOISIU, SKËNDERBEU.

MOISIU

Punuëm së bashku për një koh' të gjatë
Dhe nuk ju paskam çmuë deri n' kët' gradë.
O mbret ndër lufta i tërbuëm për gjaqe
Dhe më i shenjt' se Shenjtët në koh' paqe,
Mirsit e juëja muë më shumë më therin
Se sá përsri në vend t' m' a sjellin nderin.
Fuqi nuk më ka mbet' prej fatkeqsis
T' i dal për zot me arm' në dor' Shqipnis.
Mbassi më falët fajin m' lini t' shkoj
Dhe n' shtëpin t' ime si i mjer' të rroj.

SKËNDERBEU

Gabim' i bamun mbassi të mundon,
O Moisi, ti vehten e provon
Se je i aft' t' përpiqesh si më parë
Për t' a nderuë me arm kombin shqiptarë.
Të shkuëmen fare mos e kap me gojë,
Se për fatoza si ti kam nevojë
Me krahun t' and do t' a përmbys Turqin
Dhe do t' a banj të kapi prap Asin.
Guxim, o Moisi, dhe mos u step:
Qi porsi burr do t' sillesh fjalën m' ep.

MOISIU

Ahere kur trahthorin shok e doni,
Po ju ap fjalën qi s' do t' a besoni
Se për kunorën T' uëj me arm' në dor'
Dhe për atdhen un do të bië dëshmor.

S' ju them, o mbret, se do t' banj mrekulli,
Mbassi guxim s' më mbeti dhe fuqi
Por vetëm për t' la fajin do të vdes
Dhe vdekjen tyke qeshun do t' a pres.
Besoni se gëzim ka për me qen',
Po t' vdes un mâ në fund për Skënderben.

SKËNDERBEU

Fol, trim i Dibrës, fol dhe një fjal' t'jetër,
Se prap po e përtrin burrnin e vjetër.
Fjalët e zjarra t' uëjat më fërkojnë,
Porsi Shqiptarët kùr me Turq luftojnë.
Krahnor' i yt ngufmon sikur shkëndija
Do t' qisi dhe sikur e rreh duhija.
Fëtyr' e jote merr një pamje tmerri,
Sikur diçka nga goja don të nxjerri.
Beso se të kam dashë, o Moisi,
Sá nuk më hynte n' sy t' jetër njeri.

MOISIU

Kto fjal' në funt të shpirtit m' tingëllojnë,
O mbret i mëshirueshëm, dhe m' kujtojnë
Marrin qi bana kundrejt dashunis
Së falun prej sunduësit të Shqipnis.
Lavdata mâ t' mëdha un s' dëshiroj,
Se ende për ato nuk meritoj.
Vetëm ahëre kur për ju të vdes,
Dy pika loti për kujtim i pres.

SKËNDERBEU

Ti duhet t' rrojsh për muë se kam nevojë.
Ja dhe Zanfina erdhi të takojë.

SCENË E PESTË

ZANFINA, MOISIU, SKËNDERBEU

ZANFINA

O mir' se erdhe, mir' se na urdhrove;
O burr, kaq shpejt li luftën e fitove?
Dhe Krujën n' dorë e fute me nxitim
E përgatite kshtu për kunorzim?

MOISIU

S' mjaftojn' mjerimet qi më kan rrethuë,
Por edhe ti m' pëllcet mâ shumë, oj gruë?
Nga kush more guxim kështu të flasish
Pa turp edhe ndërgjegjjen t' ime t' vrasish?
Përmblihu mir' prá dhe gjakftohët mbahu,
Se sá për ty muë ende m' punon krahu.

ZANFINA

Prej ktyne fjalve muë çudi më vjen;
A mos dëshprimi humbjen të dëften?
Dhe n' asht se n' luftë e humbe ti fuqin,
Nashti s' at shoqje do t' ja rrefejsh trimnin?
Dhe n' asht se luftën humbe, si ç' më ngjanë,
Ndër kamb' kërkon fituësit me i ranë?
Fol, burr i zemrës, pse s' përgjigje shpejt;
Guximin t' and e shoh të shumun krejt.
Prá po të pyës përsri dy her' me rradhë:
Fituësit për t' i ran' ndër kamb' ke ardhë?

MOISIU

Ay qi ban gabime si të mijat,
Dhe me përrulje s' i harrohen t' kqijat,

Por kundrejt meje shpirtmadhsi dëftëu
Sunduësi i Shqiptarvet Skënderbeu.
Jo vetëm m' fali fajin, por m' dhuroi
Dhe gradën e si shok në luft' m' pranoi.
Ktij burri t' çmuëshëm si mirnjohtësi,
Oj gruë gojlshuëme, dhe ndër kambë i bië.
I math qe turpi kúr atdhen trathtova
E jo nashti qi mbretit iu afrova.

SKËNDERBEU

Nji burr i ndershëm ndryshe s' do të fliste,
Kúr mall' i nxeht' për vendin do t' a ndiste.
Zanfina duket s' paska pas' dëshirë
T' i kthehesh burri n' tokën t' on' të lirë.
Dhe kjo kuptohet se e ve në lojë
Fatozin, për të cilin kam nevojë.
Ahere kúr gjithkush ty të qertonte,
O Moisi, kjo porsi gruë të mpronte;
Nashti qi erdhe dhe atdhen gëzon,
Un po çuditem si kjo kuvendón.

ZANFINA

Anmiku shan' gjithmon' nji burr me vlerë,
Se kundrështarin e dëshron të mjerë.
Kúr e qertojshit ju këtë të tanë,
I vlershëm qe dhe fronin për t' ju zanë.
Nashti qi ju në sy e lajkatoni,
Se skillav për t' puthun kambën e dëshroni,
Un nuk e quëj mâ luftëtar me ndër,
Por skillav të ulët si dhe skillavët t' jer'.
Ay qi donte t' ju rrëmbej kunorën,
Tash vjen t' ju puthi kambën edhe dorën!

Fund' i akllit të katërtë.

AKT' I PESTË

SCENË E PARË

MOISIÛ, ZANFINA, HAMZAI,
HAMZAI

Jo, Moisi, s' dëfteve ti ksaj rradhe,
Si ç' e kujtojshim, ndonj' burri të madhe.
Si humbe luftën, humbe dhe guximin;
Detyrën e harrove t' marrsh shpagimin.
E kúr na t' tjerët rastin po kërkojshim
Për t' u largumun edhe ty t' bashkojshim,
Ti ike prej shërbimit të Sulltanit
Dhe erdhe prap në dorën e tiranit.
E kjo s' mjaftoi por dhe ndër kambë i re
E për t' i ndenjt' besnik i bane be.

MOISIÛ

Hamza, kúr un pendohem për trathtin,
Me t' cilën rrezikova gjith' Shqipnin,
Ti nip i mbretit po kërkon t' vijojs
Marrit e mija dhe kështu t' gabojs?
E kúr e humba luftën dhe s' më ngeli
As një e vogël shpres' sa udhën t' çeli
Për kah shpëtimi qi me pa durim
E prisnja ç' do t' banja, princ' i im?
Cila do t' ishte udha mâ e mirë
Për muë në këtë rast kaq të vështirë?

ZANFINA

Vdekja, o burr, se një vdekje me nder'
Mbëlesa asht e turpjet shpesh her'

Ç' e do ti jetën kúr pranove t'vinjsh
E n' kambët e fituësit prap t'rrijsh;
Ti qi kunorën e Shqipnis andrrove
Gjersa për kte edhe atdhen trathtove?
Kúr mâ përpara pate nji lakmi
Kaq t' madhe, si u ule përsëri
Në gradën e atynve qi dëshrojnë
Me nji cop' buke vetëm të jetojnë?
Nuk asht kjo turp për ty? As pak s' kujtohe
Se n' rradh' të princavet të par' numrohe?
Ku qe trimnija e jote prap t' kallxohesh
Dhe porsi Turqit Skënderbeu t'dërrmohesh?
Kúr për të t' jerët dite të luftojsh
Si fatin tand nuk munde t' a provojsh?
O burr, o burr, mâ rrojten na ç' e dumë
Me faqe t' zez; kúr planin s'e zbatumël
E gjith' Shqipnija do të na përdori
Ty si trathtor dhe muë si gruë trathtori.

MOISIU

Oj grindavece me gjak t' idhët n' deje,
Qi s' pash' nji ditë t' ambël kúrr prej teje;
Nji fjal' të kandshme goja s' të ka pjellë,
Por veç prapsina të mëdha t'ka ndjellë;
Ç' kërkon prej meje prá qi më ngacmon
Edhe detyrën tande e harron?
E kam kuptuë qi nuk mendon për muë,
Por ndjek qëllimet t' uëja pa pushuë.
Ti vet' më shtyne qi me an' t' trathtis
Të siguroja fronin e Shqipnis;
E për të mirën t' eme ti s' e pate,
Por për të shfryë mâ shumë urrenjtjen tate:

Mënija t' bren për mbretin e Shqipnis,
Pse të ndau prej Karol Muzak' Topis,
Prej burrit t' par' qi e doje me zemër.
Edhë Mamicën, t' motrën t' bani shemër.
Sa do qi t' njihja shpirtin se më doje
Vetëm qëllimet t' uëja të mbaroje,
Un prap t' u bana vegël tyke shkuë
Në prehnin e Sulltanit të mallkuë.
Me gishtin t' im t' djallzuëm befas i ranë
Shqiptaryet Turqit në Berat dhe vranë
Aq trima lufte qi nderuën Shqipnin
E midis t' jerësh dhe Murak' Topin.
Ndërsa pra burr' i par' me pabesi
T' u vra kúr ende ishte djal' i ri
Edhe Mamica ndonse gruë e rë
Mbeti për t' ardhun keq gjithmonë e ve,
Pse doje t' shfryje ti mënin e vjetër,
Nashti ç' kërkon, Zanfin', prej meje t'jetër?

ZANFINA

Prej gojës tande ç' fjal' të dalin, burr,
Qi vesh' i im s' i ka ndëgjumun kúr?
Me vrasjen e Muzak' Topis kujton
Ti se dëshirën t' ime e plotson?
Ay nuk kishte vler' t' a kalbte dheu,
Deri sa mban kunorën Skënderbeu,
Se ndonse un u ndava me Topin,
Por mâ të mirë e mora Moisin.
Veç vlerën tande doja un të ngrija,
Kúr të ngacmoja t' ikje nga Shqipnija,

MOISIU

Ç' të banja t'jetër, gruë? Me te luftova
Dhe krahun t' im të hekurt e provova,

Por fati s' qe me muë të dal n' fitim
E mbassi s' kisha mâ t' jetër shpëtim,
Se dhe Sulltanit nuk i hyja n' punë,
U detyrova prap të kthehem unë
Edhe ndër kamb' t' i bijë kundrështarit
Për me fitumun jetën mâ së parit.
Ay qi asht pajuëm me mjaft cilsì,
Më fali e më mori përsëri
N' shërbim me grad' t' mâparshme pa kujtuë
Rrezikun qi Shqipnis i kisha pruë.
Kúr falem un mbassì trathtoj atdhen,
S' duhet pastaj t' a lavdoj Skënderben?

HAMZAI

At' Moisin qi njlhja un' mâ par,
Doja t' a shihja mâ shum' guximtar,
Por duket se i mundmi humb fuqin.
Do t' a shkurtoj bisedën, se po vin'
Ata qi fronin e Shqipnis gëzojnë
Edhe na t' jerët duën të na robnojnë.

SCENË E DYTË

SKËNDERBEU, DONIKA, MOISIU, ZANFINA,
SKËNDERBEU

Eja, Donikë, eja të qasemi
Dhe na e me Zanfinën t' hasemi.
Mâ tepër sot e quëj vehten fatbardhë
Qi Moisiu në vend të vet ka ardhë.
Me gjith' këtë Zanfina s' asht e qetë
Dhe s' e shijon gëzimin e vërtetë.

DONIKA

Sot mjaft shpirtmath ke qenë, o burr' i im;
Cilsit e t' uëja nuk duën bisedim.
N' asht se Zanfina s' duket si për herë,
Asht pse s' duron të falet si të t' jerë.

ZANFINA

Nuk e duroj, Donikë, asht e vërtetë,
Se porsi skllavët t' uëj na kemi mbetë.
Kûr n' grad' të fisnikris s' kemi ndryshim,
S' kërkuj mëshir' por vdekjen për shpëtim.

DONIKA

Ç' ndëgjoj? Të gjindet në Shqipni njeri
E t' më tregoj' muë të till' kryënaltsi?
Me çka dalloj ahëre si mbretneshë?
Zanfin', ti duhet mendjen n. vend t' a keshë,
Kûr t flasish t' jetër her', se muë më thonë
Donika, gruëja e sunduësit t' onë.

MOISIU

Mos ja shikoni, o e nalt mbretneshë,
Se fjalët e Zanfinës jan pa peshë.
N' asht se shpirtmadhësin e mbretit t' on'
Kundrejt të shoqit ajó s' e çëmon,
E çmoj mâ tepër un dhe s' asht nevojë
Kaq shpesh të zihet faj' i im me gojë.

SKËNDERBEU

Jo, Moisi, se në të gjitha vendet
Shqiptare urdhenova t' mos përmendet
Me goj' gabim' i yt për as nji her',
Ndonse Zanfina nuk m' a din për nder.
Me ligje t' krishtenimit nuk pajtohet

E metë e t'jetrit dendun të kujtohet,
Prandaj nuk do t'guxojë as nji shqiptar
Të përsërisi se ç'ka ngjau mâ par'.
Por prap Zanfina ngjan qi t'a mësojë
Se me mbretneshën flitet t'jetër llojë.

DONIKA

Dhe s' i kallxohet rradh' e fisnikris
Prej t'jetër kujt mbretneshës së Shqipnis.
Nëqoftse un duroj, jam zemër mirë
Dhe për fajtor' të fronit kam mëshirë.

ZANFINA

Ha! ha! kush asht mbretneshë e kush urdhnon
Dhe cila zonjë e madhe rrin në fron!
Ha! ha! kush fal mëshirë e kujt i fal;
Kërkon dhe krymbi të ngjitet në mall

MOISIU

Përmbahu, gruë, se u marrove sot.

DONIKA

Kallxohu, burr, se s' po e duroj dot.

ZANFINA

Ha! ha! un jetën mâ nuk e shijoj
Dhe vdekjen me gëzim do t'a pranoj!
Ha! ha! Donika don të rrij' mbi muë!
Ha! ha! un rrojten n'kët mënyr' s' e duël!

SCENË E TRETË

SKËNDERBEU, DONIKA, MOISIU.

SKËNDERBEU

Jot shoqe s' asht në vehte, Moisi;
Vrapo se mos i ngjaj' ndonj'fatkeqsi.

MOISIU

As pak nuk tundem, mbret' i im me vlerë,
Sepse Zanfina kshtu flet nga nji herë.

SKËNDERBEU

Por prap kët rradh' nga fjalët m' duket muë
Se s' asht në vehte krejt dhe asht marruë.
Të trubëll syt i drejton kundrejt nesh
E kot i shtrembnon buzët tyke qesh.
Këtó lëvizje t' saj nuk jan' të mbara,
Se nuk ja kam pas' pamun dhe përpara.

DONIKA

Fajtori fajin për t'a mbluë, o mbret,
Bahet porsi i marr' dhe ashtu flet.
Dhe mjeshtre mâ të madhe për dredhina
Aq leht nuk mund të gjindet si Zanfina.
Si deri sot un mâ, o burr, nuk rrehem;
Nashti te puna e Hamzait të kthehem.
E pát' qi porsa erdhëm nuk qëndroi
Mâ as nji ças, por me të shpejt' vrapoi?
Muë mir' të jet' s' më duket ay djal
Dhe do t' na dali ndonji send pa fjal'.

SKËNDERBEU

Ç' do të na dali me ate, Donikë?
Nga njerës si ay un nuk kam frikë.
Veç ligisht më vjen se e kam dash' si bir
Dhe kúr sillet kështú nuk më vjen mir'.
Vërtet njerin e keqja e idhnon,
Por kúr ja ban i veti s' e duron.
Ahere dhe mâ shum' mënija shtohet,
Se vepër asht qi s' duhet të besohet.

Me gjith' këtë në ke mendim të kotë
Asë jo Moisiu munt të na thotë.

MOISIU

O mbret' i im dhe ju mbretneshë e madhe,
Mbassi dhe muë po m'pyëtni kësaj rradhe
E mbassi m'dhat' dhe bes' përmbi tradhtin,
Ndëgjoni prá nashti dhe Moisin.
Hamzan të besës mâ ju nuk e keni
Dhe në kujdes t'posaçëm t'a vereni,
Sepse kufinin aq shumë e kaloi,
Sa edhë muë për ardhjen më qertoj.
Fillova t'i mbush mendjen se asht kot,
Por qe i zjarrt e nuk përmbahesh dot,
Ndonse i dhash' si shemblla të këqija —
Ndoshta s'besoni — gabimet e mija.
Ç' të banja t'jetër, kúr arsyë s' pranonte?
Atij lakmija zemrën i mundonte,
Si zemrën t'ime e mundoi mâ parë
Për turp të math të kombit t'on' shqiptarë.
Nuk duë, o mbret' i im, të banj kallxime,
Se kto-kan' qenë jasht dëshirës s' ime,
Por mbassi m'pyëtët dhe un po ju them,
Se tash e mbaskëndej besnik duë t'jem.

SKËNDERBEU

Kto qi më thuë për muë jan' provë e gjallë
E besës tande t'fortë, o trim i rrallë.
Dhe mbassi ka vendosun të trathtojë
Hamzai, të merren masa asht nevojë.
Mâ par' mendoja me e lan' të lirë,
Por e kuptoj nashti se nuk asht mirë.

Vërtet s'i trembem se nuk ka ç' të banjë,
Por s' duë edhe anmiqt e mij t'i fanjë.
Shko prá, o Moisi, shpejtoje vrapin
Dhe urdhën n' emnin t'im ep qi t'a kapin.

MOISIU

Ahere, mbret' i im, m' duhet me shkuë,
Qi t' mundem urdhnin T' uëj me e zbatuë.
Faji i kryëmun falet për mëshirë,
Por kúr fillon ndalohet me pa hirë.
Me masa t' shpejta e mbërrin qëllimin;
Vones' e vogël e humbet fitimin.
Po shkoj prá urdhnin T' uëj t'a sos me vrap
Dhe besën t' ime t' vjetër t' provoj prap.
Vetëm s' kuptoj se pse kaq shumë nxitohet
Urani neve kúr na afërohet.

SCENË E KATËRTË

URANI, SKËNDERBEU, DONIKA, MOISIU

SKËNDERBEU

Të shoh n' fëtyr' të prishun, kont' i im;
Ç' të ngjajti dhe pse vjen me kaq nxitim?
Mënyr' e jote na shtië në mendime.

URANI

I mjer' nuk jam kët' rradh' për vehten t' ime,
O mbret' i im i nalt', por për atdhën;
Për lidhjen t' on' të shenjtë edhe për fën.
Oh, mos e pafsha kurr një dit' të tillë,
Qi or' të zeza dhe të tmerrshme sillë!

MOISIU

Ç' far' ngjajti, kont'?

DONIKA

O kont, fol mos vono,

SKËNDERBEU

Thuëje, o trim besnik, e mos përto.

URANI.

Fatkeq ju jeni për banor' t' Shqipnis;
Fatkeq, o mbret, dhe për njerës t' shtëpis!
Hamzan qi rritët porsì fëmij shtati
E i dhuruët dhe përgëdhelje ati,
Ate nuk do t' a shihni si për herë,
Se shkoi e u bashkuë me jeniçerë!

SKËNDERBEU

Edhé Hamzai trathtoi, si ç' e mendumël

MOISIU

Oh, fat' i prap', si rrugët nuk ja zumël

DONIKA.

Aq i papritun ky lajm s' duhet t' ngjaj',
Por vetëm, kont, na thuëj si shkoi Hamzal.

URANI

Me koh' Sulltani e kish thirr, mbretneshë,
Me mje: të s, amës qi e ka turkeshë,
Të shkonte e të bahesh jeniçer
Tyk' i premtumun titull edhè ndër.
Hamzal s' i kish pranumun këtò ftesa,
Se për kunor' t' Shqipnis e mbante shpresa.
Mbassi Sulltani ja kuptoi qëllimin
Mâ von, nuk u kursyë t' i ap' premtimin
Se t' ungjit po t' i kthej me an' t' trathtis,
Do t' i dhuronte fronin e Shqipnis.

I marri nga lakmija u hutuë
Dhe i çoi fjal' Sulltanit m'u bashkuë.
Qëparë i trubulluëm prej këndeje dolli,
Si armët edhe petkat i mbështolli
Dhe si e turpënoi përsri Shqipnën,
Mbëshehtazi e mori arratin.
Nashti ca lajme erdhën dhe na thonë
Se prej kufinit iku t'atdheut t'onë
Edhe me të pabesët u bashkuë,
Qi goft prej nesh me shekuj i mallkuë!

SKËNDERBEU

Mallkuë prej nesh goft' dhe prej Perëndis,
Trathtor' i gjakut dhe i krejt Shqipnis!
Vetëm, o kont, më thuëj se kto hollisina
Nga kush i more vesh ti?

URANI

Nga Zanfina.

Në or' të fundit ajò zuë me goj'
Të mbshehtat e Hamzait e m'i tregoi.
Në frym' të mrapme pastaj s' e kurseu
Të thot' se i nxiu jetën Skënderbeu.

MOISIU

Ç'po thuë, o kont? Zanfina vdiq e shkreta?
Dhe me kët' helm të më idhtohet jeta?

URANI

Me te do t'piqesh, Moisi, në qiell,
Se syt e saj mâ nuk do t'shohin diell!
Her' tyke qeshun dhe her' tyke qamun;

Me flok' të ngatarrumun e kam pamun.
Si mâ së fundi flokët i këputi,
Nji thik' të prehët n' bark të vet e futi.
Ahere iu derth gjaku si rrëké
Edhé e vdekun u dergj përmbi dhé.
Kështú Zanfina jetën e mbaroi.

MOISIU

O gruë e dashun, tmerri më pushtoi!

SCENË E PESTË

URANI, SKENDERBEU, DONIKA.

DONIKA.

Shkoi dhe Zanfina me dredhit e veta,
Si e marroi nakari, krejt nga jeta.

SKËNDERBEU

Ndonse më donte t' keqen, pikëllohem
Për vdekjen e të ngratës kùr mendohem.

URANI

Ashtú, o mbret' i im, por me ç' kuptohet,
Asaj dhe Moisiu i detyrohet
Për emnin e trathlís qi do t' trashgoj',
Se me sá ndodhi puna e tregol.

DONIKA

Nuk ka dyshim, o kont, un jau thash' shpesh,
Por as im shoq as ti nuk më vuët vesh.

SKËNDERBEU

Si don qi t'jet' trathitja e 'tij mbaroi,
Porse trathitja e Hamzait filloi.
Filluëm tē msohem na me pun' t'kēqija
Dhe si po shoh e mjer' do t'jet' Shqipnija.
Por un deri sá t'rroj nuk do t'kursehem
Për t'mprojtun tokën t'ime qi ushqehem.
Barbarit tē tērbuëm sá tē jem gjallē,
Do t'i vërsulem rreptësisht me pallē
Dhe gjak' i im bregoret do t'i lajē,
Qi t'rroj' Shqipnija dhe flamur' i sajē.

Fund' i aktit të pestë e të mrapëm

Lehrbuch

der

englischen Sprache

für

Lehrern, Oberlyzeen und Studienanstalten

bearbeitet von

Dr. W. Ellmer,

Prof. Dr. C. A. Hinstorff,

Lehrer an der Humboldtschule zu
Frankfurt a. M.

weil. Direktor der Herderschule zu
Frankfurt a. M.

Dr. A. H. Sander,

Studiendirektor am Städt. Oberlyzeum zu
Frankfurt a. M.

Dritter Teil: Grammatik

Ausgabe B.

Neunte Auflage.

Frankfurt am Main.

Verlag von Moritz Diesterweg.

1924.

Altenburg, Thür.
Pierersche Hofbuchdruckerei
Stephan Geibel & Co.

